

Eesti Avatud Ühiskonna Instituut

TALLINNA ÜLIKOOL

PROJEKT:

„Ühtse süsteemi ülesehitamine
lähisuhtevägivalla tõkestamiseks Eestis“

PEREVÄGIVALD EESTIS SOTSIAALTÖÖTAJA PILGU LÄBI

Üle-eestilise ekspertküsitluse
tulemused

Iris Pettai
Ivi Proos

Tallinn 2014

SISUKORD

Saateks	3
1. Perevägivalda defineerimine	6
2. Uuringu eesmärgid	8
3. Uuringu korraldamisest	9
3.1. Valimi moodustamise põhimõtted	9
3.2. Metoodika kirjeldus	9
4. Küsitluse valimi kirjeldus	11
4.1. Vastajate üldiseloostus	11
4.2. Küsitluses osalenute sotsiaal-demograafiline portree	13
5. Naistevastast vägivalda käsitlevad hoiakud	15
5.1. Suhtumine vägivalda	15
5.2. Perevägivalda riskirühmad	17
5.3. Hinnangud vägivalda põhjustele	17
6. Perevägivalda ohvrite abistamine	21
6.1. Kokkupuuted perevägivalda juhtumitega	22
6.2. Hinnangud põhjustele, miks ei suudeta ohvrit aidata	24
6.3. Põhjusted, miks sotsiaaltöötajalt abi ei otsita	26
7. Perevägivalda temaatika sotsiaaltöötajate kutsetöös	28
8. Perevägivalda suletud ring	31
9. Sotsiaaltöötajate informeeritus riskiperedest	34
10. Sotsiaaltöötajate hinnangud koostööpartneritele	37
11. Sotsiaaltöötajate ootused kohalikele omavalitsustele	42
12. Sotsiaaltöötajate koolitusvajadused	43
13. Sotsiaaltöötajate hirmud: elukutse madal maine avalikkuse silmis	46
14. Kvalitatiivuuringu tulemused: kokkuvõtte sotsiaaltöötajate ja lastekaitse spetsialistide ekspertküsitluse (intervjuude) tulemustest	48
14.1. Intervjuude põhimõtted ja läbiviimine	48
14.2. Väljavõtteid intervjuudest sotsiaaltöötajatega	49
14.3. Väljavõtteid sotsiaaltöötajate küsitlusest – hinnangud omavalitsustele	55
Kasutatud kirjandus	60

SAATEKS

Eesti üheks tõsisemaks sotsiaalprobleemiks on üsnagi laiaulatuslik perevägivalda levik.¹ Justiitsministeeriumi andmetel on perevägivallakuritegude arv aasta-aastalt kasvanud. 2011. aastal registreeriti 1939 perevägivallajuhtumit, 2012. aastal 2231 ja 2013. aastal 2752 juhtumit.²

Perevägivallatsejatest 92% olid mehed ja ohvritest 84% naised.³ Enamik juhtumitest (75%) leiab aset praeguste või endiste abikaasade või elukaaslase vahel. Järgmisel kohal on vanemate vägivald laste vastu. Enamasti on peres vägivalda toimepanejateks mehed ja ohvriteks naised. Näiteks paarisuhtevägivalda puhul oli 96% juhtudel mees vägivallatsejaks ning naine kannatajaks. Perevägivalda juhtumite seas domineerib füüsiline vägivald. Oluliselt vähemal määral esineb tapmise või tervisekahjustuse tekitamisega ähvardamist, seksuaalvägivalda pereliikme suhtes ja pereliikme tapmist.

Naiste varjupaikade statistikast nähtub, et 2013. aastal osutati abi 1524 naisele ning 208 lapsele. Varjupaiga poole pöördunud naistest 69% olid kokku puutunud vaimse, 50% füüsilise, 39% majandusliku ning 10% seksuaalse vägivaldaga. Enamasti kasutas naise suhtes vägivalda tema partner või ekspartner (87%), kuid esines ka juhtumeid, kus vägivallatsejaks oli poeg või tütar (3%), vanemad (3%) või teised lähituttavad või sugulased (7%).⁴

Politsei andmetel registreeriti 2013. aastal 19 lähisuhtevägivallast tingitud tapmist ja mõrva (2012. aastal 20). Tapmist ja mõrvade üldarv on viimastel aastatel vähenenud (2012. aastal 80, 2013. aastal 62), aga suurenenud on perevägivallaga seotud tapmist ja mõrvade osakaal, mis 2013. aastal oli 31% (2012. aastal 20%).⁵

Teadmata on varjatud perevägivalda juhtumite tegelik arv. Kartes hukkamõistvat ja halvustavat suhtumist, ei julge ohvrid tihti pöörduda abi saamiseks spetsialistide - politseitöötajad, meedikud, poole. 2009 aastal läbi viidud Statistikaameti turvalisuse uuring näitas, et Eestis kannatas ühe aasta jooksul füüsilist vägivalda paarisuhtes 46 800 inimest, sealjuures raskemat füüsilist vägivalda 18 000 naist ja 5000 meest⁶.

¹ Käesolevas aruandes kasutatakse nii mõistet lähisuhtevägivald kui perevägivald. Suurel määral mõisted kattuvad, sest pereringis toime pandud vägivald moodustab lähisuhte vägivallast suurema osa. Lähisuhte vägivalda alla liigituvad ka peresuhetest väljaspool toimuvad vägivalda juhtumid, millede puhul ohver ja vägivallatseja ei oma sugulussidemeid, kuid on lähisuhetes. Politsei kasutab mõistet „lähisuhtevägivald“

² Kuritegevus Eestis 2013. Kriminaalpoliitika uuringud 18. Justiitsministeerium

³ Justiitsministeeriumi aruandes kasutatakse mõistet perevägivald. Perevägivalda määratletakse nähtusena, mis sisaldab kõiki füüsilise, seksuaalse, psühholoogilise või majandusliku vägivalda akte, mis toimuvad praeguste või endiste abikaasade, elukaaslaste, partnerite vahel, tegu võib olla laste või (vana)vanemate väärkohtlemise või õdede-vendade omavahelise vägivaldaga, hoolimata sellest, kas toimepanija elab või elas ohvriga samal elamispiinal (Kuritegevus Eestis 2013. Kriminaalpoliitika uuringud 18. Justiitsministeerium, lk.)

⁴ <http://www.enu.ee/naistevastane-vagivald/index.php?keel=1&id=586>

⁵ Riin Paabo, Karel Aru. Analüütiline ülevaade lähisuhtevägivalda juhtumitest, menetluspraktikast perioodil 2013 12 kuud, PPA analüüsibüroo, 2014

⁶ Statistikaamet 2009, turvalisuse uuring (OVU), Kuriteoohvrite uuring 2009

Perevägivald näol on tegemist laialulatusliku sotsiaalse probleemi ja inimõiguste rikkumisega, millel on kõrge majanduslik ja sotsiaalne hind. Tagajärjed avalduvad nii indiviidi kui ka ühiskonna tasandil.

Vägivald, sh perevägivald tagajärgedega tegelemisest olulisemaks on mistahes vägivald ennetamine ja tõkestamine. Vägivald ennetamise strateegia aastateks 2015–2020 hõlmab lastevahelist vägivalda, laste väärkohtlemist, perevägivalda (lähisuhtevägivalda), seksuaalvägivalda, inimkaubandust. Vägivald ohvriks võivad sattuda inimesed sotsiaalsest ja kultuurilisest taustast, vanusest ja soost hoolimata. Perevägivald, seksuaalvägivald ja inimkaubanduse puhul on naistele osaks saanud vägivald sageli raskem ja tagajärjed rängemad. Seetõttu on oluline pöörata vägivald ennetamise strateegias tähelepanu naistevastasele vägivaldale.⁷

Kuigi perevägivald probleemi on hakatud Eestis viimastel aastatel üha rohkem teadvustama, on selle juured sügaval ja selle vähendamiseks tuleb varuda aega ja kannatlikkust. Perevägivald ennetamine ja kaotamine eeldab sarnaselt teiste Euroopa Liidu liikmesriikidega vägivaldaga tegelevate osapoolte (politsei, meditsiin, sotsiaaltöö, seadusandlus) koondamist ja töötamist ühtsetel alustel, ühtse tegevusmudeli järele. Eestis paraku taoline ühtne süsteem puudub.

Detsembris 2013 käivitus Norra finantsmehhanismi ja Sotsiaalministeeriumi poolt toetatud projekt „Ühtse süsteemi ülesehitamine lähisuhte vägivald tõkestamiseks Eestis”.

Projekti elluvijaks on Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, partneriteks: Sisekaitse Akadeemia, Politsei- ja Piirivalve Amet, Tallinna Ülikool, Sotsiaaltöö Instituut, Tartu Ülikool, Arstiteaduskond Polikliiniku ja peremeditsiini õppetool, Tartu Ülikool, Õigusteaduskond (Avaliku Õiguse Instituut), Resource Centre on Violence, Traumatic Stress and Suicide Prevention, Western Norway.

Projekti eesmärgiks on üles ehitada ühtne süsteem alates mõistete ühtlustamisest kuni ühtsetel alustel tugineva spetsialistide väljaõppeni. Ühtlustatakse samuti eri valdkondade spetsialistide ameti- ja tegevusjuhendid, et kõik perevägivald ohvritega tegelevad spetsialistide teaksid, milline on nende roll vägivald ennetamisel ja tõkestamisel ega ei jääks nn „hülle tsooni“, kus meedikud saavad ohvri sotsiaaltöötaja jutule, see omakorda politseisse ja politsei tagasi sotsiaaltöötaja juurde. Ühtne süsteem, kus igal spetsialistil on oma kindlaksmääratud roll, võimaldab paremini vägivalda ennetada ja õigeaegselt sekkuda ning ära hoida raskeid juhtumeid.

Projekti üheks eesmärgiks on ka perevägivald alase lähteolukorra kaardistamine. Viiakse läbi ekspertküsitlused neljale sihtrühmale: sotsiaaltöötajad, politseinikud, arstid ja juristid, ca 200 spetsialisti üle Eesti igast valdkonnast. Eesti riigi toetav suhtumine on avaldanud positiivset mõju vägivald ohvrite käitumisele, kes üha enam julgevad pöörduda abi saamiseks nii politsei, medikute kui ka sotsiaaltöötajate poole. Ekspertuuringutega selgitatakse, kuidas erinevad

⁷ Vägivald ennetamise strateegia aastateks 2015–2020. Tallinn 2015. Arvutivõrgus: Vägivald ennetamise strateegia 2015-2020. Kriminaalpoliitika portaal: <http://www.kriminaalpoliitika.ee/et/vagivald-vahendamise-arengukava/vagivald-ennetamise-strateegia-2015-2020> (11.07.2015).

institutsioonid valmis üha kasvavat ohvrite tulva teenindama, kuivõrd selgelt tajutakse, millist konkreetset abi ohvrid vajavad ja millised on võimalused ohvreid abistada.

Ekspertuuringud on lähtealuseks, et välja töötada eri valdkonna spetsialistide konkreetseid vajadusi arvestavaid koolitusmaterjale ja tegevusjuhendeid, mis aitavad spetsialistil konkreetsetes perevägivalda situatsioonides kiiresti orienteeruda, ohvri vajadusi adekvaatselt diagnoosida ja leida olukorrale vastav professionaalne lahendus.

Uuringuga kogutud informatsioon on lähtebaasiks tegevus-, ameti- jms juhendite, küsimustike jms ekspertiisiks, kaasajastamiseks ja väljatöötamiseks. Samuti põhi- ja täiendkoolituse õppekavade ja õppematerjalide jms ekspertiisiks, kaasajastamiseks ja väljatöötamiseks.

Sotsiaaltöötajate ekspertuuring viidi läbi kahes etapis. Esimesel etapil toimus kvalitatiivuuring, kus süvaintervjude abil selgitati sotsiaaltöötajate kokkupuuteid perevägivalda ohvritega, abi osutamist, koostööd teiste institutsioonidega jne. Kvalitatiivuuringu viis läbi ja koostas analüütilise ülevaade Ivi Proos. Kvalitatiivuuringu tulemusi võeti arvesse teisel etapil korraldatud kvantitatiivuuringu läbiviimiseks. Kvantitatiivuuringu korraldamiseks koostati veebiküsitluse ankeet. Uuringu aruanne koosneb 14-st osast. Osades 2-13 on analüüsitud kvantitatiivse uuringu tulemusi, iga osa ees on lühikokkuvõte, mis toob välja konkreetse osa põhilised tulemused. Aruande 14.osa käsitleb kokkuvõtet kvalitatiivuuringu tulemustest.

1. PEREVÄGIVALLA DEFINEERIMINE

Perekonnas toimepandud vägivallast räägitakse tavaliselt kui pere- või koduvägivallast. Koduvägivald nagu ka näiteks tänavavägivald, on üldmõiste, mis tähistab vägivalla toimepanemise kohta. Perevägivalla mõiste annab teada, et peres on vägivaldsed suhted, kuid ei täpsustata, milliste pereliikmete vahel vägivald aset leiab.

Perevägivald ei esine ainult abielulistes suhetes, vaid võib esineda igat tüüpi lähisuhetes, selle mõiste alla mahub ka näiteks nn kohtinguvägivald. Perevägivalda esineb kõikides sotsiaalsetes gruppides, religioonides, kõikide rasside esindajate seas, etnilistes gruppides ja nii heteroseksuaalsetes, lesbide kui ka geide suhetes⁸ ning kaasatud võivad olla igas eas ja tervisliku seisundiga inimesed. Vägivallada võivad lähisuhetes sh kodus ja pereringis kasutada nii mehed kui naised, nii lapsed kui täiskasvanud. Lisaks naistele kannatavad vägivalla all ka lapsed, vanavanemad, muud sugulased aga ka mehed.

Eestis kasutatakse paralleelselt mõisteid „perevägivald“ ja „lähisuhtevägivald“. Perevägivald on ühe pereliikme poolt teise vastu toime pandud füüsiline, seksuaalne või vaimne vägivald või nendega ähvardamine. Füüsiline vägivald tähendab füüsilise sunni kasutamist, jõu või relva kasutamist, et partnerit haavata või talle kehalisi kahjustusi tekitada. Seksuaalne vägivald sisaldab vägivaldset seksuaalsuhet, nõusolekuta seksuaalsuhet ja kavatsed või lõpetatud seksuaalakti vastu partneri soovi või kasutades selleks survet, alkoholi või muid narkootilisi aineid. Psühholoogiline vägivald sisaldab kontrolli partneri üle või tema isoleerimist, alandavat või talle piinlikkust tekitavat käitumist. Majanduslik vägivald sisaldab piiratud ligipääsu ressurssidele ja kontrolli eluks vajalike ressursside üle.⁹

Mõiste „perevägivald“ alla mahub palju vägivalla eri liike:

- Mehe või meespartneri poolt abikaasa või intiimpartneri suhtes toime pandud vaimne, füüsiline või seksuaalne rünnak, mille tagajärjel on ohvrile tekitatud emotsionaalne trauma, füüsilised vigastused või muu kahju.
- Naise või naispartneri poolt abikaasa või intiimpartneri suhtes toime pandud vaimne, füüsiline või seksuaalne rünnak, mille tagajärjel on ohvrile tekitatud emotsionaalne trauma, füüsilised vigastused või muu kahju.
- Vanemate või hooldajate poolt laste suhtes toime pandud vaimne, füüsiline või seksuaalne rünnak, mille tagajärjel on ohvrile tekitatud emotsionaalne trauma, füüsilised vigastused või muu kahju.
- Vanemate vendade-õdede või teiste suguvõsaliikmete poolt laste suhtes toime pandud vaimne, füüsiline või seksuaalne rünnak, mille tagajärjel on ohvrile tekitatud emotsionaalne trauma, füüsilised vigastused või muu kahju.

⁸ Girshick Lori B., 2009 Transgender Voices: Beyond Women and Men. Publisher: UPNE

⁹ UN Secretary General's study on violence against women 2006

- Laste (noorukite) poolt vanemate või vanavanemate suhtes toimepandud vaimne, füüsiline või seksuaalne rünnak, mille tagajärjel on ohvrile tekitatud emotsionaalne trauma, füüsilised vigastused või muu kahju.
- Täisealiste laste poolt eakate vanemate või vanavanemate (kes on kas perekonnast sõltuvad või haiged) suhtes toimepandud vaimne, füüsiline või seksuaalne rünnak, mille tagajärjel on ohvrile tekitatud emotsionaalne trauma, füüsilised vigastused või muu kahju.

Mõlemad mõisted „pervägivald“ ja „lähisuhtevägivald“ on oma olemuselt küllaltki sarnased. Paraku ei eristu nendes mõistetes ohvri ja vägivallatseja sugu.

Kõige sagedamini esinev pervägivalda vorm on selline, kus mees kasutab vägivallatsemist naissoost pereliikme ja eelkõige oma intiimpartneri - abikaasa või elukaaslase vastu. Vägivalla sooline iseloom on leidnud kinnitust faktidest ja eri riikides tehtud uuringud näitavad, et 90-97% vägivallatsemise juhtumitest intiimsuhtes on meestepoolne vägivallatsemine naiste suhtes.¹⁰ Ohvrite ja vägivallatsejate (naiste-meeste) vahekord lähisuhtevägivallatsemise juhtumite puhul on 1 : 9, seega on igast kümnest ohvrast 1 mees ja 9 naist. Seega saame pervägivaldaga seoses rääkida eelkõige naiste vastu suunatud vägivallast.

Rahvusvaheline õigus käsitleb pervägivalda sageli kui naistevastast vägivallatsemist, pidades seda naiste diskrimineerimise üheks vormiks ja naiste inimõiguste rikkumiseks. ELN esitas 1993. aastal alljärgneva definitsiooni: „Naistevastane vägivallatsemine sisaldab naiste õiguste rikkumist sellistes küsimustes nagu õigus elule, turvalisusele, vabadusele ja väärikusele ja järelikult on see demokraatliku ühiskonna funktsioneerimise takistuseks, mis baseerub seadusele.“¹¹

Istanbuli konventsioonis kasutatakse üheaegselt kaht mõistet: pervägivald ja naistevastane vägivallatsemine.¹² Istanbuli konventsioon käsitleb naistevastast vägivallatsemist kui naiste inimõiguste rikkumist ning naiste diskrimineerimise vormi. Naistevastane vägivallatsemine tähendab kõiki soopõhise (gender-based) vägivallatsemise akte, mille tulemusena või võimaliku tulemusena tekitatakse naisele füüsilisi, seksuaalseid, psühholoogilisi või majanduslikke kahjusid või kannatusi, sealhulgas selliste aktidega ähvardamist, sundi või omavolilist vabadusest ilmajätmist sõltumata sellest, kas see leiab aset avalikult või eraelus. Ka on samas konventsioonis määratletud soopõhine vägivallatsemine naiste vastu - vägivallatsemine, mis on suunatud naise vastu põhjusel, et tegemist on naisega või mis mõjutab naisi ebaproportsionaalselt.¹³

Pervägivald on Istanbuli konventsioonis määratletud kui igasugused füüsilise, seksuaalse ja psühholoogilise vägivallatsemise aktid, mis leiavad aset perekonnas või koduseinte vahel või endiste või praeguste abikaasade või partnerite vahel, sõltumata sellest, kas vägivallatseja elab või on elanud koos ohvriga samas elukohas.¹⁴

¹⁰ Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence. World Health Organization 2013

¹¹ <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/210.htm>

¹² Euroopa Nõukogu naistevastase vägivallatsemise ja pervägivaldaga ennetamise ja tõkestamise konventsioon. Artikkel 3. Istanbul, 11.V.2011. www.coe.int/conventionviolence

¹³ Euroopa Nõukogu naistevastase vägivallatsemise ja pervägivaldaga ennetamise ja tõkestamise konventsioon. Artikkel 3. Istanbul, 11.V.2011. www.coe.int/conventionviolence

¹⁴ Euroopa Nõukogu naistevastase vägivallatsemise ja pervägivaldaga ennetamise ja tõkestamise konventsioon. Artikkel 3. Istanbul, 11.V.2011. www.coe.int/conventionviolence

2. UURINGU EESMÄRGID

Projekt, mille raames toimus üle Eestiline sotsiaaltöötajate ekspertküsitlus, käsitleb ühe põhiprobleemina spetsialistide valmisolekut ja suutlikkust osutada lähisuhtevägivalla ohvritele professionaalset abi ning teha koostööd teiste institutsioonidega. Uuringu korraldajatele on oluline võrrelda olukorda eri valdkondades, et selgitada, kus on väljakujunenud ohvriabisüsteemi tugevad ja nõrgad kohad.

Uuringutest laekub oluline info, kuidas praegust ohvriabisüsteemi edasi arendada, et kasvaks ohvrite usaldus ja et võimalikult varakult ennetada lähisuhtevägivalla juhtumeid, kuni need ei ole veel muutunud tagasipöördumatult kriitiliseks.

2004.aastal viis Eesti Avatud Ühiskonna Instituut Avatud Eesti Fondi finantseerimisel läbi analoogilise uuringu, selgitamaks, millised on sotsiaaltöötajate teadmised lähisuhtevägivallast ja millist abi on neil võimalik ohvritele osutada. 2014.aastal korraldatud uuringus oli ca kolmandik kordusküsimusi, mis võimaldasid selgitada, mis on 10 aasta jooksul muutunud. Kuna 2004.aasta küsimustikus kasutati mõistet „perevägivald“, kasutati sama mõistet ka 2014.aasta küsimustikus.

Uuringu eesmärgiks oli saada vastuseid järgmistele küsimustele:

- Valmisolek (teadmised ja oskused) perevägivalla juhtumitega tegeleda;
- Kui sageli sotsiaaltöötajad perevägivalla ohvritega kokku puutuvad ja millist abi neile osutavad;
- Miks paljud ohvrid ei pöördu sotsiaaltöötaja poole;
- Millist abi ohvrid ootavad ja mida on sotsiaaltöötajad suutelised osutama;
- Milline on sotsiaaltöötajate roll ja ülesanded perevägivalla ohvrite abistamisel;
- Millised on sotsiaaltöötajate probleemid ja takistused perevägivalla ohvrite abistamisel. Kuivõrd on takistuseks ohvrite vähene usaldus, kuivõrd sotsiaalabi halb kättesaadavus, kuivõrd sotsiaaltöötajate hoiakud ja stereotüüpsed hinnangud ohvrite suhtes jne;
- Roll ja vastutus ohvrite abistamisel. Kuivõrd suurt rolli ja vastutust on sotsiaaltöötajad valmis endale võtma;
- Mida saaks ja tuleks Eesti sotsiaaltöö korralduses muuta, et kõik perevägivalla ohvrid saaksid õigeaegselt sotsiaalabi;
- Koostöö teiste institutsioonidega (politsei, tervishoid, ohvriabi jt.);
- Kuidas sotsiaaltöötajad saaksid perevägivalla ohvreid paremini aidata;
- Milline on sotsiaaltöötaja erialaline ettevalmistus perevägivallaga tegelemiseks? Kas see on piisav? Millest jääb puudu;
- Millist ettevalmistust ja lisakoolitust vajavad sotsiaaltöötajad perevägivalla juhtumite käsitlemiseks;
- Milliseid juhiseid ja käitumisreegleid seoses perevägivalla juhtumitega sotsiaaltöötaja vajab?

3. UURINGU KORRALDAMISEST

3.1. Valimi moodustamise põhimõtted

Küsitlus oli juhuvalimiga, üleriigiline, küsitleti 213 sotsiaaltöö valdkonna spetsialisti. Välja saadeti 660 vastamiskutset, laekus 213 lõpuni täidetud ankeeti. Ankeedile vastamise katkestamise põhjustena nimetati, et ankeedi täitmine oli liialt aega nõudev, ka ei ole vastaja töö seotud perevägivalla juhtumitega.

Küsitlemiseks kasutati isetäidetavat ankeeti. Küsitlusmeetodina kasutati veebiküsitlust. Programm oli Lime Survey edasiarendus küsitlusfirma Turu-uuringute AS poolt. Küsitlus toimus perioodil 26.02-18.03.2014.

3.2. Metoodika kirjeldus

Uuringu metoodika töötas välja Eesti Avatud Ühiskonna Instituut koostöös Tallinna Ülikooli Sotsiaaltöö Instituudiga. Uuringut aitas tehniliselt löbi viia Turu-uuringute AS.

Uuring viidi läbi kahes etapis. Esimesel etapil toimus kvalitatiivuuring, kus süvaintervjuude abil selgitati sotsiaaltöötajate kokkupuuteid lähisuhte vägivalla ohvritega, abi osutamist, koostööd teiste institutsioonidega jne.¹⁵ Kvalitatiivuuringu tulemusi võeti arvesse teisel etapil korraldatud kvantitatiivuuringu läbiviimiseks. Kvantitatiivuuringu korraldamiseks koostati veebiküsitluse ankeet, mille küsimused olid suunatud sotsiaaltöö valdkonnas töötavatele spetsialistidele, kes suuremal või vähemal määral puutuvad kokku lähisuhtevägivalla juhtumitega: sotsiaal-, lastekaitse-, ohvriabitöötajad, sotsiaalpedagoogid, ka sotsiaalnõunikud, sotsiaalosakondade juhatajad omavalitsustes jt. Uuringus osalemine oli vabatahtlik ning anonüümne, vastajal ei tulnud kirjutada ankeeti oma nime, samuti ei salvestanud programm andmebaasi isikuandmeid.

Kutse uuringus osalemiseks edastasime elektroonilise kirjaga, mis sisaldas lühidalt uuringu eesmarke, juhiseid vastamiseks ning linki ankeedile.

Valimi tegemiseks kasutasime erinevaid kanaleid. Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsioon lubas meil kasutada oma liikmeskonna meiliaadresse. Paljudele kohalike omavalitsuste sotsiaal- ja lastekaitsetöötajatele, ohvriabitöötajatele jt. saatsime otse kutse uuringus osalemiseks. Ankeet koosnes peamiselt valikvastustega küsimustest, millest osade puhul oli võimalik vastus anda vabas vormis, kui loetelus sobilikku varianti ei leidunud.

¹⁵ Kvalitatiivuuringu tulemustest on koostatud ülevaade: Ivi Proos. „Kokkuvõte sotsiaaltöötajate ja lastekaitse spetsialistide ekspertküsitluse (intervjuude) tulemustest“. Tallinn, 2014. Norra finantsmehhanismi ja Sotsiaalministeeriumi poolt toetatud projekt „Ühtse süsteemi ülesehitamine lähisuhte vägivalla tõkestamiseks Eestis”

Küsimustiku lõpus palusime vastajal esitada ka andmed enda kohta (sugu, amet, tööstaaž, haridus, tööpiirkond). Küsimustikku sai täita ainult eesti keeles.

2004.aastal korraldas Eesti Avatud Ühiskonna Instituut analoogilise sotsiaaltöötajate ekspertküsitluse. 2014 a. küsimustikus on ca kolmandik kordusküsimused.

4. KÜSITLUSE VALIMI KIRJELDUS

- ❑ 81 % küsitletutest omab kõrgharidust, sh 68% erialalist kõrgharidust
- ❑ 96% küsitletud sotsiaaltöötajatest olid naised, 97% eestlased
- ❑ 73% vastajate vanus on ületanud 40-nda eluaasta piiri, Kuni 30 aastaseid oli vaid 7%.
- ❑ Vastajaid oli 15-st maakonnast. Rohkem oli vastajaid Harjumaalt (27%), linn ja maa esindatud võrdselt
- ❑ ¾ vastajatest olid kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötajad, iga kuues lastekaitse töötaja või sotsiaalpedagoog
- ❑ Keskmine tööstaaz sotsiaaltöötajana on 12,3 aastat

Uuringu lõplik valim sisaldab 213 inimese vastuseid.

4.1. Vastajate üldiseloostus

Ametialase tegevuse ja valdkonna palusime vastajal kirjutada vaba vastusena. 72% vastajatest märkisid tegevusvaldkonnaks sotsiaaltöö kohalikus omavalitsuses, 16% oli vastanute seas lastekaitse töötajaid, sotsiaalpedagooge ja koolide tugispetsialiste, 12% moodustasid ohvriabi töötajad, kriminaalhooldajad, kõrgkooli õppejõud jt (vt tabel 1).

Tabel 1. Küsitluses osalenute tegevusvaldkonnad

	(%-s)	
	2014	2004
Sotsiaaltöö (valdavalt kohalikus omavalitsuses)	72	58
Lastekaitse/sotsiaalpedagoogika, koolide tugispetsialistid (valdavalt kohalikus omavalitsuses ja koolides)	16	19
Muu (ohvriabi töötajad, kriminaalhooldajad, kõrgkooli õppejõud jt.)	12	23
Kokku	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2014 ja 2004

Töötamise aeg praeguses linnas/vallas on üsnagi pikk, keskmiselt 13 aastat, mis on sotsiaaltöö puhul heaks näitajaks, sest nii pika ajaga on kujunenud ülevaade konkreetse linna/valla sotsiaalsetest probleemidest (vt tabel 2).

Tabel 2. Mitu aastat olete töötanud praeguses linnas või vallas?

(%)

	2014
Kuni 5 aastat	23
6-10	23
11-20	36
21 ja rohkem	18
Kokku	100
Keskmiselt	13,0 aastat

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2014

Sotsiaaltöötajate haridusnäitajad on head. 81% vastajatest omas kõrgharidust, sh 68 % erialalist kõrgharidust. 2004.aastal oli kõrgharidusega vastajate osakaal märksa madalam (64%), seejuures erialalist kõrgharidust omas vaid iga teine (48%) (vt tabel 3).

Tabel 3. Küsitluses osalenud sotsiaaltöötajate hariduslikud näitajad

(%)

Haridus	2014	2004
Keskharidus	5	18
Kesk-eriharidus	14	18
Kõrgharidus (mitte erialaline)	13	16
Kõrgharidus (erialaline)	68	48
Kokku	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2014 ja 2004

Tähelepanuväärne on küsitluses osalenute erialane staaž. Iga teine (53%) on sotsiaaltöötajana töötanud 10-20 aastat, või veel kauemgi. Algajaid, ehk siis staažiga kuni 5 aastat, oli küsitletute seas viiendik (vt tabel 4).

Tabel 4. Küsitluses osalenud sotsiaaltöötajate tööstaaž

(%)

Tööstaaž sotsiaaltöötajana	2014	2004
Kuni 5 aastat	21	57
6-10	26	24
11-20	40	17
21 ja rohkem	13	2
Kokku	100	100
Keskmiselt teinud sotsiaaltööd	12.3 aastat	5,8 aastat

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2014 ja 2004

2004.aasta küsitlusele vastanute keskmine tööstaaž sotsiaaltöötajana oli märksa lühem, vaid 5,8 aastat ja rohkem kui pooltel (57%) oli tööstaaž kestnud kuni 5 aastat.

4.2. Küsitluses osalenute sotsiaal-demograafiline portree

Vastajaid oli 15-st maakonnast. Rohkem oli vastajaid Harjumaalt 27% ja Tartumaalt 12%. Linn ja maa olid peaaegu võrdselt esindatud: 48% ja 52%. Kuna sotsiaaltöö on kõikjal maailmas naistekeskne valdkond, olid küsitletute hulgas ülekaalukalt esindatud naised, mehi oli vaid 4%, nii 2014. kui 2004. aasta uuringus. Ankeet oli eestikeelne ja siit ehk ka üks põhjus, miks peamiselt olid vastajad eestlased (vt tabel 5).

Tabel 5. Küsitluses osalenud sotsiaaltöötajate demograafilised näitajad

	(%-s)	
	2014	2004
Sugu		
Naine	96	96
Mees	4	4
Kokku	100	100
Vanus		
Kuni 30 aastat	7	38
31-40 aastat	20	20
41-50 aastat	28	21
51 aastat ja rohkem	45	21
Kokku	100	100
Rahvus		
Eestlane	97	96
Muu rahvus	3	4
Kokku	100	100
Töökoht		
Harjumaa	27	35
Tartumaa	12	13
Ida -Virumaa	9	7
Pärnumaa	9	12
Läänemaa	8	6
Lääne-Virumaa	6	5
Muud maakonnad (kokku 8)	29	15
Kokku	100	100
Linn	48	¹⁶ ...
Maa	52	...
Kokku	100	...

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2014

¹⁶ Andmed puuduvad

Uuringust võib järeldada, et sotsiaaltööd teevad Eestis valdavalt keskikka jõudnud inimesed. 73% vastajate vanus on ületanud 40-nda eluaasta piiri. Ligi pooled vastanutest (48%) olid vanuses 31-50 eluaastat, veidi vähem (45%) oli järgmise vanuserühma 51 aastat ja vanemad esindajaid. Kuni 30 aastaseid oli vaid 7%.

10 aastat tagasi tehtud uuringus olid nooremad vanuserühmad vastajate seas märksa rohkem esindatud. Kuni 30-aastaseid oli koguni 38% ja 50+ vanuses vaid viiendik. Siit võib järeldada, et sotsiaaltöötajate keskmine vanus on 10 aastaga märgatavalt kasvanud (vt tabel 2).

5. NAISTEVASTAST VÄGIVALDA KÄSITLEVAD HOIAKUD

- ❑ Sotsiaaltöötajad ei alahinda naistevastast vägivalda vaid peavad seda tõsiseks probleemiks kõigi vägivalda liikide lõikes.
- ❑ Vaimset (90%) ja füüsilist (88%) vägivalda peetakse tõsisemateks probleemideks kui seksuaalset (54%)
- ❑ Seksuaalvägivalda peab väga tõsiseks probleemiks vaid 15% vastajatest
- ❑ Füüsiline ja seksuaalne vägivald ei tundu nii terava probleemina kui 10 aasta tagasi
- ❑ Abielunaised on sotsiaaltöötajate hinnangul vägivalda ees kõige kaitsetumad: seksuaalvägivalda puhul on nad riskirühm nr.1, füüsilise vägivalda puhul nr.2, pärast asotsiaalseid naisi
- ❑ Sotsiaaltöötajate seas on tugevalt kinnistunud ohvrit süüdistav hoiak. 56- 88% näevad vägivalda põhjuseid ohvris endas, kes oma käitumisega kutsub vägivalda esile
- ❑ 93-97% süüdistab vägivaldastas meest, kes ei oska oma agressiivsust kontrollida, rakendab liigset kontrolli jms.
- ❑ 97% näeb perevägivalda põhjuseid alkoholi tarbimises, 95% madalas suhtlemiskultuuris, 94% lapsepõlve mõjudes.

5.1. Suhtumine vägivalda

Suurimaks probleemiks on 90% vastajate hinnangul vaimne vägivald. Teisel kohal on füüsiline vägivald - 88% hinnangul. Võib täheldada 10 aastaga toimunud märgatavat nihet suhtumises füüsilisse vägivalda. Kui 10 aastat tagasi pidas füüsilist vägivalda väga tõsiseks probleemiks 42%, siis 2014.aastal vaid iga neljas. Samas on kasvanud nende osakaal, kes peavad füüsilist vägivalda küllaltki tõsiseks probleemiks, seega üldhinnang 88% on sama kõrge kui aastal 2004

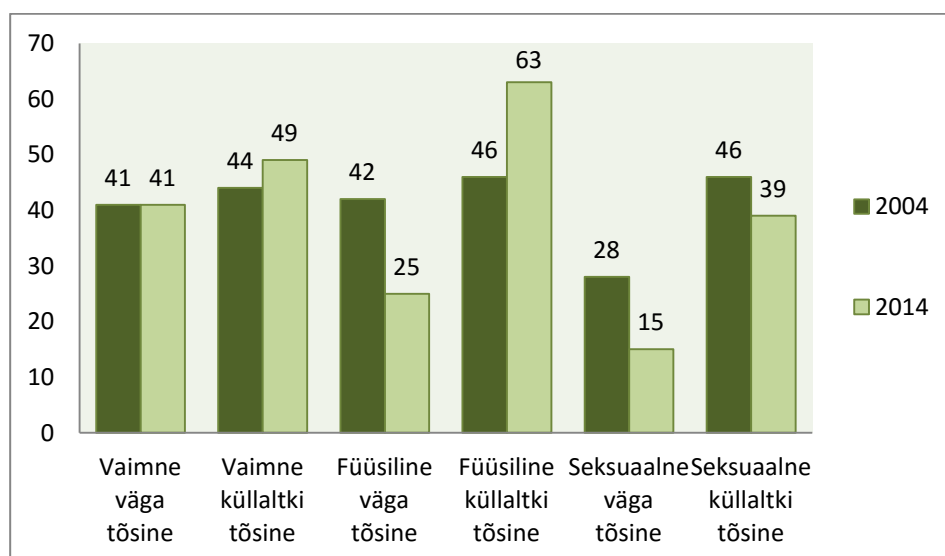
Märksa leebemalt hinnatakse seksuaalset vägivalda, tõsiseks probleemiks peab seda vaid iga teine seejuures väga tõsiseks vaid 15%. 2004.aastal pidas seksuaalset vägivalda tõsiseks märksa suurem arv vastajaid, $\frac{3}{4}$, ja väga tõsiseks 28% vastanutest (vt tabel 6 ja joonis 1).

Tabel 6. Kuivõrd on naistevastane vägivald Eestis Teie arvates probleem?

(%)

Hinnangud	Vaimne vägivald		Füüsiline vägivald		Seksuaalne vägivald	
	2004	2014	2004	2014	2004	2014
Väga tõsine	41	41	42	25	28	15
Küllaltki tõsine	44	49	46	63	46	39
Mitte eriti tõsine	5	2	2	7	1	6
Ei oska öelda	11	8	9	4	24	41
Kokku	100	100	100	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2014 ja 2004

Joonis 1. Hinnang perevägivalda probleemi tõsidusele 2004 ja 2014.

Meil pole teada põhjused, miks hinnangud füüsilise ja seksuaalse vägivalla suhtes on muutunud leebemaks. Võib eeldada, et üheks põhjuseks võib olla juhtumitega reaalne kokkupuude. Sotsiaaltöötajad kuulevad sagedamini oma tööpiirkonnas toimunud vaimse vägivalla juhtumitest (peretülid jms.). Info füüsilisest ja seksuaalsest vägivallast, mis on reeglina varjatud ja peidetud, jõuab nendeni märksa harvemini. Ka eeldavad sotsiaaltöötajad uuringu andmetel, et põhipõhjus on vaimses vägivallas, kust kõik algab. Kui suuta vaimsele vägivallale piiri panna, on võimalik ka füüsilist ja seksuaalset vägivalda ohjeldada.

5.2. Perevägivalla riskirühmad

Vastajatel paluti reastada kuus naiste ja noorte neidude rühma, et selgitada, kes on suuremad füüsilise ja seksuaalse vägivalla ohvrid. Füüsilise vägivalla all kannatavad vastajate hinnangul kõige enam asotsiaalsed ja alkohoolikutest naised, teisel kohal on abielus naised. Pingerea lõpus on noored 15-18.aastased tüdrukud (vt tabel 7).

Tabel 7. Millises ohvirühmas on kõige enam naiste vastu suunatud füüsilise ja seksuaalse vägivalla juhtumeid?

Palun reastage 1 – 6, kus 1 = kõige suurem vägivalla ohvrite riskirühm ja 6 = kõige väiksem vägivalla ohvrite riskirühm.

(%)

A Füüsilise vägivalla juhtumid	2014	B Seksuaalse vägivalla juhtumid	2014
1. Asotsiaalsed, alkohoolikud	27	1. Abielus naised	27
2. Abielus naised	22	2. Vanemad naised, vanurid	21
3. Vallalised naised	15	3. Alaealised noored (kuni 14.a.)	16
4. Alaealised noored (kuni 14.a.)	14	4. Vallalised naised	15
5. Vanemad naised, vanurid	13	5. Noored tüdrukud (15-18.a.)	13
6. Noored tüdrukud (15-18.a.)	9	6. Asotsiaalsed, alkohoolikud	10

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2014

Seksuaalse vägivalla ohvriteks peetakse eeskätt abielus naisi, teisel kohal on vanemaealised naised, kolmandal kohal alaealised, kuni 14 aastased tüdrukud. Uuringu tulemustest võib järeldada, et abielusisene seksuaalvägivald on üsnagi levinud (vt tabel 7).

5.3. Hinnangud vägivalla põhjustele

Uuringus selgitasime, mida peavad sotsiaaltöötajad vägivalla põhjusteks. Kas ja kuivõrd nähakse süüd selle toimepanijal või siis hoopis naisel endal. Kuivõrd püütakse vägivaldse käitumise tagamaid lahti seletada ümbritseva keskkonna mõjudega.

Et selgitada, kuivõrd võib sotsiaaltöötajate arvates vägivalla põhjus olla naises, esitasime hindamiseks viis tüüpilist vägivalla ohvriks langenud naist süüdistavat hoiakut. Kõik viis leidsid sotsiaaltöötajate hulgas toetuse. Enamik vastajatest süüdistab toimunud vägivallas ohvrit ennast ja näeb selle põhjuseid ohvri käitumises.

Tabel 8. Miks naised satuvad füüsilise või seksuaalse vägivalla ohvriteks?

(seda eelkõige + samuti %des)

	2004	2014
PÕHJUS ON NAISTES, KES...		
on mõtlematud - hääletavad juhusliku auto peale, joovad endid purju, lähevad kaasa võõraste meestega	79	88
on põhjendamatult armukadedad	43	76
provotseerivad meest vägivallale oma pideva näägutamisega	55	71
provotseerivad meest oma väljakutsuva käitumise, riietusega	33	66
kõrgendavad häält ja lähevad endast välja ka tühiste asjade pärast	40	56
PÕHJUS ON MEESTES, KES...		
ei valitse oma agressiivsust, on äkkvihaga ja muutuvad vihahoos kergesti vägivaldseteks	97	97
püüavad kõike kontrollida, et oma tahe maksma panna ja näidata naisele tema koht kätte	93	97
on põhjendamatult armukadedad	85	97
maandavad oma stressi ja pingeid, olles pereliikmete suhtes vägivaldsed	95	93
kõrgendavad häält ja lähevad endast välja ka tühiste asjade pärast	70	83
VÄGIVALDA PÕHJUSTAVAD ...		
alkohol, narkootikumid	98	97
vähene intelligentsus, elementaarsete suhtlemisoskuste puudumine	89	95
vägivaldne lapsepõlv	93	94
töötus, vaesus	79	76

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2014 ja 2004

Kõige enam toetati arusaama mõtlematult käituvatest naistest, kes hääletavad juhusliku auto peale, joovad endid purju, lähevad kaasa võõraste meestega ja kes otsekui enda hoolimatuse ja rumalusega vägivalla välja kutsuvad. Lahtiseletatult tähendab see, et naine peab enne igat oma sammu mõtlema, et temast võib saada vägivalla ohver. Seda seisukohta toetas valdav osa, 88% vastajatest. Teine ja kolmas üsnagi levinud naisi süüdistav arusaamadest on põhjendamatu armukadedus või et naised näägutavad mehe kallal seni, kuni viimasel ütleb närv üles ja ta naisele kallale läheb. Neid seisukohti toetas 71-76% vastajatest. Kaks viimast hoiakut, naiste väljakutsuv käitumine ja riietus ning, et naised ei suuda end talitseda ja lähevad endast välja ka tühiste asjade pärast, kogusid mõnevõrra vähem toetajaid, 56-66% (vt tabel 8).

Tegemist on stereotüüpse mõttelaadiga, mille järgi naine on vägivallas süüdi isegi siis, kui ta on selle ohver. Sama mõttelaad on selgunud ka teistes Eestis tehtud uuringutes. Nii on 2011.aastal tehtud uuringus selgunud et mõned küsitletud spetsialistid väljendasid ohvrit süüdistavaid hoiakuid. Näiteks leiti, et vägivalla kasutamine ohvri suhtes oli õigustatud või heideti ohvrile ette tegevusetust vägivalla lõpetamisel.¹⁷

¹⁷ Linno, M., Soo, K., & Strömpl, J. (2011). Perevägivalla levikut soodustavad riskid ja perevägivalla ulatus praktikute hinnangutes. Tallinn: Justiitsministeerium.

2014.a. läbiviidud EMOR-i uuringu andmeil peavad enam kui pooled (54%) Eesti elanikest ohvrit perevägivallas osaliselt süüdlaseks ja ligi poolte (47%) arvates põhjustavad naised ise oma riietusega vägistamise ohvriks langemise.¹⁸

Palusime vastajatel hinnata ka viit tüüpilist vägivallatsevat meest süüdistavat hoiakut. Kõige olulisemateks vägivalla kasutamise põhjusteks peetakse meeste oskamatus oma agressiivsust kontrollida (vihajuhtimise oskuste puudumist), liigset kontrollivajadust, põhjendamatu armukadedust, stressi väljaelamist, neid seisukohti toetab 83-97% vastajatest. Küsitluse põhjal võib väita, et Eesti vajab hädasti vägivallatsejatele suunatud programme, psühholoogilist (sund)nõustamist, vihajuhtimise koolitusi jms.

Võrreldes omavahel hinnanguid arusaamadele, mis otsivad toimepandud vägivallas süüd naistes-ohvrites või meestes-vägivallatsejates, näeme, et mõnevõrra enam kalduvad sotsiaaltöötajad süüdistama mehi kui naisi.

Kaalukaks põhjuseks peetakse ka omavaheliste suhtlemisoskuste puudulikkust, kus vägivald on osa pereliikmete vahelisest kommunikatsioonist. Madalas suhtlemiskultuuris näeb vägivalla põhjuseid 95% küsitletutest. Samuti nähakse tugevaid seoseid vägivalla kasutamise ja vägivaldse kasvukeskkonna vahel. Lapsepõlve mõjusid peab oluliseks 94%. Ka töötusel ja vaesusel on suur mõju 76% arvates (vt tabel 8).

Enamik vastajatest (97%) näeb vägivalla põhjuseid ka alkoholi ja narkootikumide tarbimises. Tihe side alkoholi tarvitamise ja perevägivalla vahel on leidnud kinnitust paljudes maades. Alkohool kutsub esile agressiivsust ja julgustab vägivaldselt käituma, alkoholi tarvitamist kasutatakse sageli ka kui vabandust oma vägivaldsele käitumisele.

Alkoholi kasutamine suurendab perevägivalla esinemist ja selle raskust. Alkoholi kasutamine mõjutab otseselt kognitiivseid ja füüsilisi funktsioone, vähendab enesekontrolli ja teeb inimese vähem võimeliseks pidama läbirääkimisi, leidmaks konfliktile mittevägivaldseid lahendusi.¹⁹

Alkohol on seotud valdava osa vägivallajuhtumitega. 2000. aastal esitatud "Šoti kuritegude ülevaade" näitas, et 62% kurjategijatest olid tarvitanud alkoholi ja 32% juhtudest oli kurjategija kasutanud narkootilisi aineid. Enamik (83%) juhtumitest, kus oli kasutatud alkoholi, oli kasutatud samal ajal ka narkootilisi aineid.²⁰

¹⁸ Eesti elanikkonna teadlikkuse uuring soopõhise vägivalla ja inimkaubanduse valdkonnas. TNS EMOR. Sotsiaalministeerium. 2014. Arvutivõrgus: https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/eesmargid_ja_tegevused/Norra_toetused/Koduse_ja_soopohise_vagivalla_vahendamise_programm/elanike_hoiakud_soopohise_vagivalla_ja_inimkaubanduse_valdkonnas2014_aruanne_tns_emor_loplik

¹⁹ Finney A 2004a. Alcohol and intimate partner violence: key findings from the research. Findings 216. UK Home Office March 2004. <http://rds.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs/04/r216.pdf>

²⁰ MacPherson S, 2002. Domestic Violence: Findings from 2000 Scottish Crime Survey. The Scottish Executive Central Research Unit. <http://www.scotland.gov.uk/Publications/2002/05/14413/1564>.

Lääne-Eestis kogutud politseistatistika andmetel oli koguni 80% vägivallatsejatest tarvitanud alkoholi.²¹

Alkohol ei ole siiski otsene perevägivalda põhjustaja. Vägivalla kasutamise juured on sügavamal kui alkoholi või narkootikumide tarbimine. Vägivaldselt võivad käituda nii purjus kui ka täiesti kained ja karsked mehed. Paljud joobes vägivallatsejad jätkavad oma partneri ja/või lapse löömist ka pärast kaineks saamist. Vägivald ei lõpe tingimata isegi siis, kui mees hakkab karsklaseks.

Vägivalla tegelikuks põhjuseks on mehe vajadus näidata võimu ja üleolekut ning naist kontrollida. Mehel, kellel on alkoholi- või narkoprobleem ja kes on vägivaldne, on kaks erinevat probleemi: alkoholi- või narkoprobleem ning vägivaldne käitumine. Alkohol seega ei põhjusta, vaid soodustab vägivaldset käitumist. Alkoholi tarvitamine võib tihti olla ka ettekavatsetud. Vägivallatsejad võivad alkoholi kasutamist tuua vabanduseks oma tegudele, väites, et on alkoholi tarvitanud. Joomine annab sotsiaalselt heakskiidetud põhjuse vägivalla kasutamiseks. Eestis peetakse joomisega kaasnevat vägivalda küllaltki loomulikuks ja see leiab ühiskonnas mõistmist.

Võrreldes 2004.aastaga võib täheldada, et hoiakud meeste suhtes on vähe muutunud, ka on üsna sarnane suhtumine muude tegurite mõjusse (alkohol, vähene suhtlemisoskus, töötus, vaesus). Üsnagi suure muudatuse on läbi teinud hoiakud naiste suhtes, naisi süüdistatakse vägivalla juhtumites märksa enam kui 10 aastat tagasi.

²¹ Iris Pettai, Joosep Kaasik. Perevägivald politseistatistika andmetel. Kogumikus: Eesti edu hind. Eesti sotsiaalne julgeolek ja rahva turvalisus. Eesti Entsüklopeediakirjastus 2005

6. PEREVÄGIVALLA OHVRITE ABISTAMINE

- ❑ Keskmiselt kulub sotsiaaltöötaja tööajast kümnendik perevägivalla juhtumitele
- ❑ Vaid iga kümnes kulutab perevägivalla juhtumitega tegelemisele tööajast neljandiku või rohkem
- ❑ 2/3-l vastajatest on õnnestunud mõnd naist-ohvrit vägivalla olukorrast välja tuua
- ❑ Sotsiaaltöötajad on valdavalt ette valmistamata ohvrite abistamiseks.
- ❑ Puuduvad spetsiaalne koolitus ja ettevalmistus (88%), info ja juhised (85%), ka on probleemiks aja nappus (72%).
- ❑ Põhiliselt on sotsiaaltöötajad nõustaja rollis, soovitades ohvril pöörduda teiste spetsialistide poole või minna turvakodusse
- ❑ 28% on aidanud ohvril lahendada praktilisi probleeme, nagu (sotsiaal) korteri ja elatusrahade muretsemine jms.
- ❑ Iga neljas on aidanud ohvril välja töötada tegevusplaani, iga viies on vestelnud vägivallatsejaga, kutsunud teda korrale, 17% on andnud ohvrile juriidilist nõu, 8% on püüdnud vägivallatsejat ja ohvrit lepitada.
- ❑ Pea iga teise hinnangul ei ole ohvrite abistamine sotsiaaltöötajate ülesanne, sellega peaksid tegelema psühholoogid, perenõustajad ja politseinikud.
- ❑ Abinõudest ohvrite kaitsmiseks leiab kõige enam toetust vägivallatsejate viharavi (74%) ja lähenemiskeelu kehtestamine (70%). Lepitamise pooldajaid on 28%. Sotsiaalmajade ehitamist ohvritele pooldab vaid 16%.
- ❑ 96% sotsiaaltöötajate arvates ei otsi ohvrid tihti abi, kuna neil on juhtunu pärast häbi ja nad ei soovi, et keegi sellest teada ei saaks.
- ❑ 68% küsitlute hinnangul võivad ohvrid karta, et sotsiaaltöötaja süüdistab teda juhtunu pärast.
- ❑ 2014.aastal on pea viiendiku võrra rohkem neid vastanuid, kellede arvates ohver kardab, et sotsiaaltöötaja süüdistab teda juhtunu pärast või et sotsiaaltöötajatel on halvustavad hoiakud vägivalla all kannatanud naiste suhtes.
- ❑ Valmisolek ja motivatsioon perevägivalla juhtumitega tegelemiseks on suhteliselt vähene. Sotsiaaltöötajatel puudub vajalik ettevalmistus, ei jätku aega, juhtumitesse sekkumine on ohtlik ja siit siis ka põhjus, miks sotsiaaltöötaja roll piirdub sageli vaid ohvri edasi saatmisega teiste spetsialistide juurde.
- ❑ Kahe uuringu võrdlusest võib järeldada, et distants ohvrite ja sotsiaaltöötajate vahel on 10 aastaga mõnevõrra kasvanud, ohvrid ei söanda sageli abi otsida, ka võivad sotsiaaltöötajal olla süüdistavad hoiakud, ligi pooled ei pea ohvri abistamist oma otseseks ülesandeks.

6.1. Kokkupuuted perevägivalla juhtumitega

Keskmiselt kulub sotsiaaltöötaja tööajast kümnendik perevägivalla juhtumitele. Ligi pooled kulutavad oma tööajast kuni 9%, iga kolmas 10-25% ja vaid iga kümnes veerand tööajast ja rohkemgi perevägivalla juhtumitele. Vastajate seas oli ka neid (10%), kellel igapäevatoos puudub kokkupuude perevägivallaga (vt tabel 9).

Tabel 9. Kui suure osa oma tööajast Te tegelete perevägivalla juhtumitega? Mõtleme siinkohal nii vägivalda täiskasvanute vahel kui ka lastevastast vägivalda. Hinnake %-s oma tööajast keskmiselt:

Tööaeg (%)	Vastajate osakaal (%)
0	10
1-4	30
5-9	19
10-25	29
26 ja rohkem	11
Kokku	100
Keskmiselt	11

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2014

Kui 2004.aastal väitis iga kolmas sotsiaaltöötaja, et tal on õnnestunud mõnd naist-ohvrit vägivalla olukorrast välja tuua, siis 2014.aastal väidab seda juba 2/3 vastajatest. Trend on positiivne ja räägib sellest, et järjest rohkem sotsiaaltöötajaid suudab ohvreid aidata (vt tabel 10).

Tabel 10. Kas Teil on õnnestunud naisi-ohvreid vägivalla olukorrast välja tuua?
(%)

	2004	2014
jah, küllaltki sageli	2	6
jah, mõnel korral	35	63
ei, see pole kunagi õnnestunud	6	5
ei, ma pole kunagi püüdnud seda teha	2	3
raske öelda, pole infot	55	24

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2014

Perevägivalla ohvri abistamisel näevad sotsiaaltöötajad ennast valdavalt (2/3) eeskätt nõustaja rollis, soovitades ohvril pöörduda teiste spetsialistide nagu psühholoog, perenõustaja, politsei, meedikud, juristid, poole. Sageduselt teisena soovitatakse ohvrile minna mõneks ajaks turvakodusse (31%). 28% on perevägivalla juhtumist teavitanud politseid, iga neljas teisi spetsialiste (vt tabel 11).

Tabel 11. Kui olete püüdnud naisi - vägivalda ohvreid aidata, siis mida olete teinud?

(sageli %des)

	2004	2014
Andnud nõu, kuhu pöörduda abi saamiseks - politsei, meedikud jt.	40	65
Soovitanud minna mõneks ajaks turvakodusse	29	31
Informeerinud juhtunust politseid	9	28
Andnud ohvrile praktilist abi korteri, elatusrahade jm	-	28
Rakendanud järelkontrolli, et vägivald ei korduks	-	25
Informeerinud juhtunust ka teisi spetsialiste	-	24
Aidanud ohvril välja töötada tegevusplaani	-	23
Vestelnud vägivallatsejaga, kutsunud korrale	6	20
Andnud ohvrile juriidilist nõu	-	17
Püüdnud vägivallatsejat ja ohvrit lepitada	4	8

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2014 ja 2004

Praktilise abi pool perevägivalda ohvrile jääb paraku sotsiaaltöös tahaplaanile. Vaid iga neljas-viies leiab aega ja võimalusi, et aidata ohvril lahendada praktilisi ja tihti edasilükkamatuid argiprobleeme, nagu (sotsiaal) korteri ja elatusrahade muretsemine jms. Teravatele argiprobleemidele lahenduste leidmine omab otsustavat tähtsust, et vägivalda ohvriks langenud naine ei peaks materiaalselt sõltuma oma vägivaldsest mehest.

Konkreetses abi vähesus räägib kindlasti ka sellest, et tihtipeale puuduvad sotsiaaltöötajatel võimalused osutada hädavajalikku praktilist abi. Puuduvad sotsiaalkorterid, laste elatusrahade kättesaamine vägivaldsetelt meestelt on sageli problemaatiline.

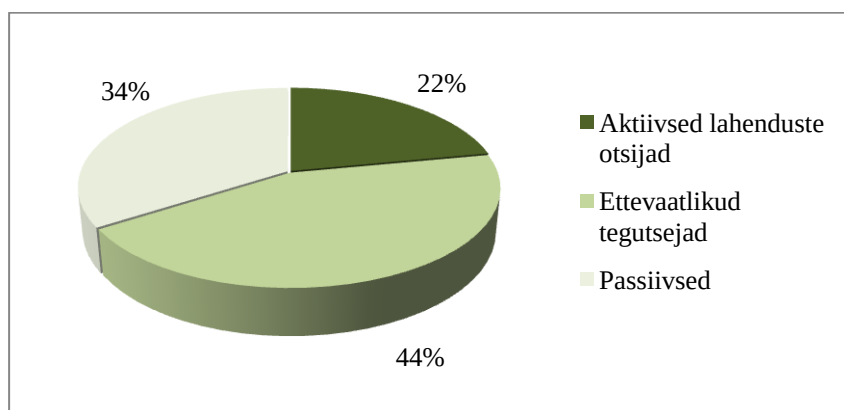
Iga neljas vastaja on aidanud ohvril välja töötada tegevusplaani, iga viies on vestelnud vägivallatsejaga, kutsunud teda korrale, 17% on andnud ohvrile juriidilist nõu, 8% on püüdnud vägivallatsejat ja ohvrit lepitada.

Võib täheldada 10 aasta jooksul toimunud mõningaid positiivseid muutusi. Kui 10 aastat tagasi püüdis vaid 40% sotsiaaltöötajatest ohvrit kasvõi nõuga aidata, siis nüüd teeb seda juba 2/3. Ja kui 2014.aastal püüab iga neljas-viies ka ise reaalseid lahendusi leida, siis 10 aasta tagasi tegi seda vaid 4-6% (vt tabel 11).

Vastavalt perevägivalda ohvrite abistamise aktiivsusele võib sotsiaaltöötajad jagada kolme tüüpi:

1. Passiivsed – 34%
2. Ettevaatlikud tegutsejad – 44%
3. Aktiivsed lahenduste otsijad – 22%

Aktiivselt otsib ohvri probleemidele lahendusi vaid iga neljas sotsiaaltöötaja Eestis (vt joonis 2).

Joonis 2. Sotsiaaltöötajate tüpoloogia lähisuhtevägivalla ohvritega tegelemisel.

6.2. Hinnangud põhjustele, miks ei suudeta ohvrit aidata

Uuringu andmetel on sotsiaaltöötajad valdavalt ette valmistanud perevägivalla ohvrite abistamiseks. Põhiprobleemiks on 88% hinnangul spetsiaalse koolituse ja ettevalmistuse puudumine. Kuigi uuringu andmetel on rohkem kui pooled (59%) viimase kahe aasta jooksul osalenud perevägivalla alasel koolitusel, on nendest koolitustest olnud vähe abi, sest valdavalt ei tunda end piisavalt ettevalmistatuna juhtumitega tegelemiseks. Teiseks tõsiseks takistuseks on ka info ja juhiste puudumine ohvrite abistamiseks (85% hinnangul). Suureks probleemiks on ka ajapuudus, mille üle kurdab 3/4 vastajatest.

Ei saa alahinnata ka sotsiaaltöötajate ohutunnet, 57% hinnangul on sekkumine peretülidesse ohtlik. See põhjus on ka mõistetav, kui puuduvad professionaalsed teadmised, juhtnöörid ja oskused, kuidas vägivalla olukorras toimida, võib perevägivallaga tegelemine olla suurte riskidega seotud.

Pea iga teise (43-46%) hinnangul ei ole ohvrite abistamine sotsiaaltöötajate ülesanne, sellega peaksid tegelema psühholoogid, perenõustajad ja politseinikud (vt tabel 12).

Võib järeldada, et sotsiaaltöötajate valmisolek ja motivatsioon perevägivalla juhtumitega tegelemiseks on suhteliselt vähene. Sotsiaaltöötajatel puudub vajalik ettevalmistus, ei jätku aega, juhtumitesse sekkumine on ohtlik ja siit siis ka põhjus, miks sotsiaaltöötaja roll piirdub sageli vaid ohvri edasi saatmisega teiste spetsialistide juurde.

Tabel 12. Mis võib olla põhjuseks, kui sotsiaaltöötajad ei suuda perevägivalla ohvrit aidata?

(täiesti+üldiselt nõus %-s)

	2004	2014
puudub spetsiaalne koolitus ja ettevalmistus	84	88
puudub info ja juhised, kuidas perevägivalla ohvrit aidata	46	85
ei jätku aega	75	72
sekkumine peretülidesse on ohtlik	43	57
sotsiaaltöötaja asi pole hingeabi osutada, selleks on psühholoogid, perenõustajad jt.	34	43
täiskasvanute omavahelistesse peretülidesse sekkumine ei ole sotsiaaltöötaja ülesanne, selleks on politsei	...	46

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2014 ja 2004

Küsisime nii 2014. kui 2004.aastal, kuidas ohvreid aidata ja vägivallatseja eest kaitsta. 10 aastat tagasi pooldati kõige enam turvakodude rajamist, et naised (koos lastega) saaksid mõneks ajaks sinna elama minna. 2014.aastal leiab kõige enam toetust vägivallatsejate viharavi sundnõustamise korras (74%) ja vägivallatsejale lähenemiskeelu kehtestamine (70%). Lepitamise pooldajaid on pea sama palju kui 10 aastat tagasi - 28% (vt tabel 13).

Kõige vähem toetust leidis nii 10 aastat tagasi kui ka praegu ohvritele sotsiaalmajade ehitamine, kuhu nad saaksid koos lastega mehest eraldi elama minna. Toetus sellele abinõule on langenud 23%-lt 6%-ni.

Tabel 13. Kuidas tuleks Teie hinnangul naisi aidata ja vägivallatseja eest kaitsta?

(seda eelkõige + samuti %des)

	2014	2004
vägivallatsejad tuleks saata sundnõustamisele psühholoogi juurde või kursustele kus nad õpiksid end talitsema	74	33
vägivallatsejale tuleks kehtestada lähenemiskeeld oma naisele-lastele lähenemiseks	70	33
rajada piisavalt turvakodusid (varjupaiku), kuhu naised (koos lastega) saaksid mõneks ajaks elama minna	30	48
riskiperede mees ja naine tuleks saata perenõustaja/hingehoidja juurde, kes nad ära lepitaks	28	26
naistele, kelle mehed on vägivaldsed, tuleks ehitada sotsiaalmaju, kuhu nad saaksid koos lastega mehest eraldi elama minna	16	23

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2014 ja 2004

Võib järeldada, et sotsiaaltöötajad usuvad aastal 2014 kõige enam viharavi mõjusse, mis muudaks vägivaldset meest. Ka arvatakse, et lähenemiskeeld on ohvrile piisav kaitse. Sotsiaalmajade ehitamist ei pea nad piisavalt heaks lahenduseks.

6.3. Põhjused, miks perevägivalda ohvrid sotsiaaltöötajalt abi ei otsi

Perevägivald on kuritegevuse liik, mis jääb tihti aastateks varjatuks ja tuleb avalikuks alles siis, kui ohver on pikemat aega vägivalda kannatanud ja korduvalt ka vigastusi saanud. Tekib küsimus, miks siis ikkagi naised abi saamiseks spetsialistide poole ei pöördu.

Tabel 14. Mis on Teie arvates põhjus, miks naised-vägivalda ohvrid ei otsi sotsiaaltöötajatelt abi?

(see on peamine + samuti põhjus %des)

	2004	2014
naised ei taha, et keegi juhtunust teada saaks	99	96
naistel on juhtunu pärast häbi ja piinlik	98	98
naised arvavad, et saavad ise hakkama, ilma abita	86	90
naine kardab, et sotsiaaltöötaja teatab juhtunust politseile	71	80
juhtumid pole piisavalt raskete tagajärgedega	59	60
naine kardab, et sotsiaaltöötaja süüdistab teda juhtunu pärast	39	68
naised arvavad, et sotsiaaltöötajatel on halvustavad hoiakud vägivalda all kannatanud naiste suhtes	30	48
täiskasvanute omavahelistesse suhetesse sekkumine ei kuulu sotsiaaltöötaja kompetentsi	...	40

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2014 ja 2004

Põhjused, miks ohvrid sotsiaaltöötaja poole abi saamiseks ei pöördu, võib uuringu andmetel jagada kolme gruppi:

I Määrava tähtsusega põhjused (peab tähtsaks kolmveerand ja enam küsitletutest)

Esmane põhjus on 98% vastanute arvates naiste häbi ja piinlikkuse tunne, et nende perekonnas esineb vägivalda. Ka ei taha naised sageli, et juhtunust keegi teada saab (96%). Ohvritel on sageli püüd säilitada tuttavate-sõprade ees oma „perepilti“ õnnelikust abielust ja normaalsest pereelust. Tegemist on naise jaoks staatuse küsimusega, kuna paljud naised identifitseerivad ennast läbi abikaasa ja perekonna. Naised ei taha, et arvatakse, nagu oleksid nad oma abielus ja partnerlussuhtes läbikukkunud.

90% küsitletute hinnangul naised-ohvrid usuvad, et nad saavad ise hakkama ja ei hakka abi otsima. Oluline takistus abi otsimiseks on ka see, et naine kardab, et sotsiaaltöötaja teatab juhtunust politseile (80%). Põhjus võib olla tingitud armastusest ja kaastundest vägivallatseja vastu, kui naised ei soovi, et nende lähedane inimene, abikaasa, partner, laste isa, vangi pannakse. Samas võib põhjuseks olla ka naise hirm vägivallatseja kättemaksu ees

II Olulise tähtsusega põhjused (peab tähtsaks pool kuni kolmveerand küsitletutest)

68 % küsitletute hinnangul võivad ohvrid karta, et sotsiaaltöötaja süüdistab teda juhtunu pärast. Uuringud näitavad, et tihti peavadki naised hoopis ennast mehe poolt toimepandud vägivallajuhtumi eest vastutavaks, süüdistades endid, et nad on oma käitumisega ise vägivalla välja kutsunud ja teatud mõttes otsekui ära teeninud.

60% küsitletute hinnangul on küllalt paljud perevägivalla juhtumid sellised, mis pole piisavalt raskete tagajärgedega. Raskemaid tagajärgi ei ole ja osapooled lepivad ära. Paraku on perevägivallale omane, et vägivald, millele varakult piiri ei panda, hakkab korduma ja muutub kord-korralt üha julmemaks.

III Vähemtähtsad põhjused (peab tähtsaks kuni pool küsitletutest)

Iga teise vastanu hinnangul on üheks põhjuseks, miks abi ei otsita, naiste kartus, et sotsiaaltöötajatel võivad olla halvustavad hoiakud vägivalla all kannatanud naiste suhtes. Kõige vähem (40%) pooldatakse seisukohta, et täiskasvanute omavahelistesse suhetesse sekkumine ei kuulu sotsiaaltöötaja kompetentsi.

Võrreldes 10 aastat tagasi tehtud küsitlusega on mõningad muudatused hoiakutes toimunud. Pea viiendiku võrra rohkem on 2014.aastal vastanud, kellede arvates ohver kardab, et sotsiaaltöötaja süüdistab teda juhtunu pärast või et sotsiaaltöötajatel on halvustavad hoiakud vägivalla all kannatanud naiste suhtes. Ka usutakse 2014.aastal rohkem, et naine kardab sotsiaaltöötaja poole pöörduda, kuna sotsiaaltöötaja võib juhtunust teatada politseile (vt tabel 14).

7. PEREVÄGIVALLA TEMAATIKA SOTSIAALTÖÖTAJATE KUTSETÖÖS

- Keskmiselt kulutab sotsiaaltöötaja tööajast kümnendiku perevägivalla juhtumitele
- Vaid iga teine sotsiaaltöötaja (53%) peab oluliseks tööd vägivaldse perega, sõltumata pere koosseisust. Üle neljandiku (28%) on seisukohal, et sekkuda tuleb vaid siis kui peres on alaealised lapsed.
- Tähelepanuväärne osa (47% vastajatest) on pigem tõrjuval seisukohal, et nende tööülesannete hulgas peaks olema perevägivalla ennetamine ja tõkestamine, sõltumata millise koosseisuga on pere.
- Sotsiaaltöötajate seisukoht on, et nad saavad väga vähe mõjutada perevägivalla aktiivset subjekti ehk vägivaldset ja seetõttu ei soovi nad võtta täisvastutust perevägivalla ennetamise ja tõkestamise eest.
- Valdaval osal puudub kindlustunne, kas perevägivalla juhtumitesse sekkumine peaks kajastuma ka sotsiaaltöötajate kutsestandardis ja eetikakoodeksi. Kindlaid pooldajaid on vaid 37-44% vastajatest.
- Sotsiaaltöötajate kutsestandardis ja ka eetikakoodeksis võiks perevägivalla ennetamise ja tõkestamisega seonduv temaatika selgemalt ja ühemõtteliselt fikseerida.
- 81% vastajatest pooldavad, et Eestis töötaksid perevägivallale spetsialiseerunud sotsiaaltöötajad

Küsimus: Kas töö vägivaldsete peredega vägivalla ennetamise ja tõkestamise eesmärgil peaks kuuluma sotsiaaltöötaja kompetentsi?

Etteantud vastusevariandid, mille vahel eksperdid valisid

1. Jah, sõltumata, kas vägivaldses peres on ainult täiskasvanud või kasvavad seal ka lapsed
2. Jah, kuid ainult siis, kui vägivaldses peres kasvavad alaealised lapsed
3. Ei oska öelda

53% ekspertidest valis esimese vastusevariandi, seega veidi üle poole sotsiaaltöötajatest ja lastekaitse spetsialistidest on seisukohal, et vägivaldsed pered ja perevägivalla ennetamisega tegelemine on sotsiaaltöötaja ülesanne sõltumata perekonna koosseisust ja laste olemasolust. Nooremad eksperdid peavad sotsiaaltöötajate rolli perevägivalla ennetamisel olulisemaks kui vanemad eksperdid. Kuni 40 aastastest ekspertidest valisid esimese vastusevariandi 67% vastajatest, 41-50 aastastest 55% ja 51+ vanuserühma ekspertidest 44%.

28% ekspertidest valisid teise hinnangu, ehk piirangutega kohustuse pooldajad, kelle arvates üksnes lastega perede puhul peavad sotsiaaltöötajad tegelema perevägivalla ennetamise ja tõkestamisega. Vanemad vastajad eelistavad noorematest enam piiratud kohustustega varianti. Kuni 40 aastastest valisid teise hinnangu 17%, 41-50 aastastest 22% ja 51+ vanusegrupist 38%.

19% ekspertidest ei oska hinnangut anda.

Uuringust võib järeldada, et perevägivalla ennetamise ja tõkestamise teema on ekspertide jaoks küllalt ebamäärane, sest seisukohad lahknevad oluliselt. Siiski tuleb tähelepanu juhtida, et tähelepanuväärne osa (47% vastajatest) on pigem tõrjuval seisukohal, et nende tööülesannete hulgas peaks olema perevägivalla ennetamine ja tõkestamine sõltumata millise koosseisuga on pere. Veidi enam kui pooled vastajatest, 53% siiski toetavad seda seisukohta.

Sotsiaaltöötajate kutsestandardis võiks perevägivalla ennetamise ja tõkestamisega seonduv temaatika selgemalt ja ühemõtteliselt fikseerida. Lisaks ekspertküsitlusele tegime sotsiaaltöötajate ja lastekaitse spetsialistidega ka individuaalseid süvaintervjuusid. Viimastest selgusid ka eeldatavad põhjused, miks eksperdid toetavad leigelt sotsiaaltöötajate panustamist perevägivalla ennetusse ja tõkestamisesse. Sotsiaaltöötajate seisukoht on, et nad saavad väga vähe mõjutada perevägivalla aktiivset subjekti ehk vägivallatsejat ja seetõttu ei soovi sotsiaaltöötajad võtta täisvastutust perevägivalla ennetamise ja tõkestamise eest.

Valdaval osal sotsiaaltöötajatest puudub kindlustunne, kas perevägivalla juhtumitesse sekkumine peaks kajastuma ka sotsiaaltöötajate kutsestandardis ja eetikakoodeksi. Kindlaid pooldajaid on 37-44% vastajatest, kõhklejaid 37-41%, iga kümnes on vastu, 9-12% on erapooletud (vt tabel 15).

Tabel 15. Kas perevägivalla juhtumitesse sekkumine peaks kajastuma ka sotsiaaltöötajate kutsestandardis ja - eetikakoodeksis

	(%)	
	Sotsiaaltöötajate kutsestandardis	Sotsiaaltöötajate eetikakoodeksis
Jah, kindlasti	37	44
Võib olla	41	37
Ei, pole oluline	10	9
Ei oska öelda	12	9

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2014

Perevägivalla ennetamine ja tõkestamine on ülimalt keeruline ja komplitseeritud küsimus ja mõistagi on ideaalne kui temaatikaga tegelevad kompetentsed inimesed, kes on perevägivalla temaatikale spetsialiseerunud. Samas võib Eesti haldusjaotuse juures olla sotsiaaltöötajate spetsialiseerumine ebareaalne, sest väikeste omavalitsuste arv on sedavõrd suur. Väga paljudel omavalitsustel ei pruugi olla võimalusi isegi kõige elementaarsemaks spetsialiseerumiseks, st. hoida omavalitsuse palgal eraldi sotsiaaltöötajat ja lastekaitse spetsialisti. Spetsialiseerumine on

tõenäosem suurtes omavalitsustes. Ülejäänud omavalitsused saavad probleemi leevendada sotsiaaltöötajaid koolitades ja perevägivalla temaatikat aktiivsemalt tutvustades.

Küsimus: Eestis tegutsevad spetsiaalse väljaõppega lastekaitsetöötajad. Kas Eestis oleks vaja ka perevägivallale spetsialiseerunud sotsiaaltöötajaid?

Vastusevariandid:

1. Jah
2. Ei
3. Ei oska hinnata

81% ekspertidest pooldasid sotsiaaltöötajate spetsialiseerumist, 5% vastajatest ei pidanud seda õigeks ja 14% ekspertidest ei olnud kindlat seisukohta spetsialiseerumise küsimustes.

8. PEREVÄGIVALLA SULETUD RING

- ❑ Info vägivaldse pere ehk riskipere kohta ei jõua sageli sotsiaaltöötajani õigeaegselt.
- ❑ Peamiseks infoallikaks perevägivalla juhtude kohta on politseilt laekuv teatis
- ❑ Kõige ebamäärasem infoallikas, nn. „küla kuulujutud“ on tähtsusest teisel kohal.
- ❑ Sotsiaaltöötajad saavad politseilt teatise vaid neil juhtudel, kui vägivald on korduv ja raskete tagajärgedega või kui juhtumises osalised ka alaealised lapsed (ohvritena või pealtnägijatena)
- ❑ Väga harva teatavad ohvrid ise või tulevad nõustamisele
- ❑ Meedikute, eelkõige perearstide tähtsus perevägivalla juhtumitest teatamisel on vähene
- ❑ Vanematele ja pikema töökogemusega sotsiaaltöötajatele on perearstid infoallikatena olulisemal kohal kui noorematel sotsiaaltöötajatel
- ❑ Perevägivalla ohvrite ja nende lähedaste ning sõprade käitumine on pigem perevägivallast teatamisest hoidumine
- ❑ Ohvri pereliikmed ei ole valmis ohvrit kaitsma ja juhtumitest teatama. Põhjus võib olla ka selles, et ohver võib püüda neid tagasi hoida. Tekib perevägivalla suletud ring.
- ❑ ¾ sotsiaaltöötajatest on valmis „riskiperesid“ külastama kas ise või koos piirkonna konstaabliga ka väljaspool oma tööaega, iga teine on teinud seda juba praegu.

Ekspertküsitlus näitas oodatavat trendi, peamiseks infoallikaks sotsiaaltöötajatele on politseilt laekuv teatis perevägivalla juhtude kohta. Politsei teade on ametlik infokanal, kui siiski mitte tõhus. Teatist ei saadeta esmase juhtumi puhul ja siis kui on tegemist kergema juhtumiga. Teatis saadetakse alati kui raskendava asjaoluna olid perevägivalla juhtumises osalised ka alaealised lapsed, kas ohvritena või pealtnägijatena. Teatis saadetakse laste kohalolekust sõltumata korduva vägivalla juhtumi puhul. Seega ei ole garantiid, et sotsiaaltöötajad saaksid alati perevägivalla juhtumi korral teatise. Sotsiaaltöötajatega tehtud intervjuudest ilmnes, et kohati on täiskasvanud pere liikmed teadlikud, et laste juuresolek on vägivallajuhtumi puhul raskendav asjaolu ja lapsed saadetakse enne politsei saabumist korterist välja. Seega ei jõua omavalitsuse sotsiaaltöötajateni info vägivaldse pere ehk riskipere kohta õigeaegselt.

Teiste sihtrühmade tähendus perevägivalla infoallikatena on politseiga võrreldes väike. Siiski on märkimisväärne, et kõige ebamäärasem infoallikas, nn. „küla kuulujutud“ on tähtsusest teisel kohal. Sotsiaaltöötajatel ei ole otsest, seadustest tulenevat, alust käivitada asjaolude selgitamine. Ainus võimalus on kaudne politsei teavitamine. Eelkõige tähendab see kohaliku konstaabli teavitamist. Otsest, seadusest tulenevat alust asjaolude uurimiseks ei ole ka kohalikul konstaablil (vt tabel 16).

Tabel 16. Kuidas teated perevägivalda ohvrite (täiskasvanud) kohta teieni jõuavad? Vastaja võis märkida kõik tema jaoks olulised infoallikad

(%)

Infoallikad	Peamiselt	Mõnikord	Mitte kunagi	Ei oska hinnata	Kokku
Politsei (piirkonna konstaabel) saadab teatise	58	21	16	5	100
Piirkonnas liiguvad jutud peredes toimuvast	17	60	8	15	100
Naabrid või juhuslikud pealtnägijad teatavad	15	69	11	5	100
Ohvrid teatavad või tulevad nõustamisele	15	63	16	6	100
Meedikud (perearst) informeerivad	14	48	31	7	100
Ohvri sõbrad või head tuttavad teatavad	10	66	18	6	100
Teised pereliikmed teatavad	7	67	21	5	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2014

Perevägivalda ohvrite ja nende lähedaste ning sõprade käitumine on pigem perevägivallast teatamisest hoidumine. Mõistagi on perevägivald delikaatne teema ja sotsiaaltöötajate intervjuudest selgus, et ohvri lähedastel inimestel ja sõpradel ei jätku tavaliselt julgust ja otsustavust vägivallajuhtumist teatada. Kui vägivalda ohver ütleb oma sõpradele, et „pigem valu kui häbi“, siis sõbrad ja lähedased kuuletuvad ohvrile ja ei astu psühholoogilisest barjäärist, mille ohver neile oma allaandva suhtumisega on seadnud.

Meedikute, eelkõige perearstide tähtsus perevägivalda juhtumitest teatamisel on samuti ebaoluline. Meedikute puhul tuli küsitlusest välja selge trend, et vanematele ja pikema töökogemusega sotsiaaltöötajatele on perearstid infoallikatena olulisemal kohal kui noorematel sotsiaaltöötajatel. Põhjuseks võib olla, et perearstidega koostöö põhineb ennekõike sotsiaaltöötajate ja perearstide isiklikel suhetel ja kokkupuudetel. Pikema töökogemusega sotsiaaltöötajatel on kohapeal rohkem usaldusväärseid kontakte.

Halb trend on, et ohvri pereliikmed ei ole valmis ohvrit kaitsma ja juhtumitest teatama kuigi ohver võib püüda neid tagasi hoida. Tekib perevägivalda suletud ring. Ohvril on hirm, et vägivallatsejast teadaandmine või tema süüdistamine suurendab vägivalda ohtu veelgi ja pereliikmed ning ohvri sõbrad ning naabrid hoiduvad samuti sotsiaaltöötaja ja/või konstaabli teavitamisest, uskudes et nii kaitsevad nad parimal viisil ohvrit.

Omaette probleemid tekivad kohalike konstaablite ja sotsiaaltöötajate „tööjaotuses“ seoses perevägivalda juhtumitega riskiperede külastamisega. Konstaablite tööaeg ei ole ajaliselt reguleeritud nn. kellast kellani kohalolekuga. Konstaablid saavad oma tööaega määratleda töötades näiteks õhtuti kui sotsiaaltöötajad on juba töö lõpetanud.

Sotsiaaltöötajad hindasid ekspertidena kuivõrd nad ise on valmis riskiperesid külastama väljaspool ametlikku tööaega.

Perevägivalda juhtumid on kodudes sagedamini nädalavahetustel ja õhtuti, väljaspool tööaega.

Küsimus: Kas Te olete valmis „riskiperesid“ külastama kas ise või koos piirkonna konstaabliga ka väljaspool oma tööaega?

49% sotsiaaltöötajatest vastas, et nad on seda teinud. Vastused ei sõltunud sotsiaaltöötajate vanusest. Erinevate vanuserühmade vastused küsimusele varieerusid 47%-st kuni 50%-ni.

25% sotsiaaltöötajatest olid valmis väljaspool tööaega riskiperelega tegelema, kuid arvasid, et väljaspool tööaega töötamise eest peaks saama lisatasu.

15% sotsiaaltöötajatest arvas, et riskipere külastamine väljaspool tööaega on pigem piirkonna konstaabli tööülesanne. Vanemaealised sotsiaaltöötajad toetasid seda seisukohta sagedamini kui nooremad. Kuni 40 aastastest 11%, 41-50 aastastest 15% ja 51 ja vanematest 18%.

11% sotsiaaltöötajatest ei olnud selles küsimuses kindlat seisukohta.

9. SOTSIAALTÖÖTAJATE INFORMEERITUS RISKIPEREDEST

- ❑ Sotsiaaltöötajatel napib infot riskiperede kohta. Kõige enam omatakse infot vaesusriskis elavate perede kohta.
- ❑ Kriitiliselt vähe on infot nende perede kohta, kus on pidevalt peretülid ja vägivallajuhtumid ning perede kohta üks vanematest hoidub elatisraha maksmisest.
- ❑ Esikolmik, kes peaksid sotsiaaltöötajate hinnangul perevägivalda ennetamise ja tõkestamisega Eestis eeskätt tegelema, on naiste varjupaigad, perenõustajad ja psühholoogid.
- ❑ Hinnangute andmisel organisatsioonidele, kes perevägivalda ennetamise ja tõkestamisega tegelevad, arvamused lahknevad, mis räägib sellest, et sotsiaaltöötajatel napib analüütilist teavet, millisel viisil ja kui tõhusalt erinevad organisatsioonid ja ühendused perevägivalda ennetamise ja tõkestamisega tegelevad.

Omavalitsuste sotsiaaltöötajate ja lastekaitse spetsialistide peamine sihtrühm on probleemidega pered. Olgu tegemist ajutise või püsiva materiaalse toimetulematusega, mis sageli on seotud ühe või mõlema täiskasvanu töötusega. Peredega, kus on perevägivald või peredega kus lastel on raskusi koolis. Lapsed võivad olla koolikiusamise ohvrid või koolist väljalangemise ohus. Sotsiaaltöötajate jaoks on selliste juhtudel tegemist vähem või rohkem kriitiliste peredega, nende peredele pakutakse abi, mida omavalitsused seadusjärgselt ka peavad tegema. Omavalitsused ja laiem avalikkus eeldab vaikimisi, et sotsiaaltöötajad ja lastekaitsjad tegeleksid kriitiliste peredega sedavõrd professionaalselt, et tegemist oleks kriiside ennetamisega või kui väikesed kriisid on juba käes, siis veelgi suuremate kriiside ärahoidmisega.

Tõhusa ennetustegevuse seisukohalt on kriitilise tähtsusega info kohale jõudmine, ehk kui kiiresti sotsiaaltöötajad saavad teada olulistest sündmustest, mis võivad viia pered nn. kriitiliste perede kategooriasse.

Ekspertküsitluses hindasid sotsiaaltöötajad etteantud riskitegureid, mis võivad viia perekondi kriitiliste olukordadeni.

Tabel 17. Kas Teil on piisavalt teavet kriitiliste probleemidega perede kohta oma tööpiirkonnas, et saaksite peresid õigel ajal nõustada ja aidata?

(%)

Riskitegurid, mis võivad põhjustada peredes kriitilisi olukordi	Informatsiooni perede kohta on ...				
	Täiesti piisavalt	Üldiselt piisab	Eba-piisavalt	Ei vaja seda	Kokku
Pered, kes elavad täielikus vaesuses või vaesusriskis	22	53	22	3	100
Pered, kus üks või mõlemad vanematest on töötud	22	43	30	5	100
Pered, kus lapsi kasvatavad vanavanemad, sest laste vanemad töötavad väljaspool Eestit	15	38	39	8	100
Pered, kus alaealised lapsed elavad iseseisvalt, sest nende vanemad töötavad väljaspool Eestit	14	36	41	9	100
Pered, kus on pidevalt tülid ja vägivald	12	34	51	3	100
Pered, kus üks vanematest hoidub elatisraha maksmisest	8	32	55	5	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2014

Sotsiaaltöötajad vajavad senisest enam infot perede kohta, kelle puhul me saame rääkida riskiteguritest. Vaesusriskis elavate perede kohta on sotsiaaltöötajatel kõige enam infot, sest need on üldjuhul pered, kes saavad omavalitsuste kaudu sotsiaaltoetusi ja selliste perede olukorra kohta on sotsiaaltöötajatel enam infot.

Vanemate töötus mõjutab enamasti samuti sotsiaaltoetuste saamist ja ka sellisel juhul on sotsiaaltöötajad olukorrast informeeritud. Siiski väidab 30% sotsiaaltöötajatest, et neil ei ole piisavalt infot kui üks vanematest või mõlemad vanemad on töötud.

Ebapiisavalt on sotsiaaltöötajatel infot ka nende perede kohta, kus lapsi kasvatavad vanavanemad, sest laste enda vanemad töötavad väljaspool Eestit (39% ekspertidest hindas infot ebapiisavaks). Samuti on sotsiaaltöötajatel vähe infot peredest, kus lapsed elavad iseseisvalt, sest nende vanemad töötavad väljaspool Eestit (41% pidas infot ebapiisavaks).

Kriitiliselt vähe (üle 50% vastajatest nimetab teavet ebapiisavaks) infot on nende perede olukorra kohta, kus on pidevalt peretülid ja vägivallajuhtumid ning perede kohta üks vanematest hoidub elatisraha maksmisest. Vastavalt 51% ja 55% vastajatest peab infot selliste perede kohta ebapiisavaks (vt tabel 17).

Tabel 18. Millised organisatsioonid või spetsialistid peaksid tegelema perevägivalla ennetamise ja tõkestamisega Eestis? Palun järjestage nii, et võtmepositsioonil olev organisatsioon paigutub kohale, number 1, tähtsusest järgmine kohale number 2 jne. kuni kõik organisatsioonid on järjestatud.

(%)

Organisatsioonide valik	Kõige olulisem (kohal nr.1)	Olulised (kohtadel 1,2 või 3)	Ebaolulised (kohtadel 8 või 7)
Naiste varjupaigad	19	33	32
Perenõustajad/ psühholoogid	19	26	16
Politsei	15	46	24
Juristid	14	30	33
Lastekaitse spetsialistid	13	47	24
Sotsiaaltöötajad	11	44	21
Ohvriabi töötajad	6	39	28
Perearstid/õed	3	32	23
Kokku	100	x	x

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2014

Ekspertide hinnanguid analüüsid selgub, et sotsiaaltöötajate hinnangud lahknevad olulisel määral ja selgelt eristuvaid organisatsioonide tähtsuse pingeridasid ei teki (vt. kohale nr. 1 asetatud organisatsioonid). Selline trend annab tunnistust, et ekspertidel on vähe infot, millisel viisil ja kui tõhusalt erinevate organisatsioonide spetsialistid perevägivalla ennetamise ja tõkestamisega tegelevad.

Naiste varjupaikad ning perenõustajad ja psühholoogid seab esikohale veidi enam eksperte. Vaadates aga kohtadele 1, 2 ja 3 asetatud organisatsioone (hinnangute %-d on kokku liidetud), on naiste varjupaigad tähtsusest alles viiendal kohal (33%) ning perenõustajad ja psühholoogid viimasel, kaheksandal kohal (26%). Varjupaikadest eespool on lastekaitse (47%), politsei (46%), sotsiaaltöötajad (44%) ja ohvriabi töötajad (39%) (vt tabel 18).

Vastuste hajumist mõjutab ilmselt perevägivalla juhtumite käsitlemise praktika, kus perevägivallaga seotud osapooltega tegelevad erinevad organisatsioonid oma võimalustele vastavalt ja vähe on juhtumipõhist infot ja tagasisidet omavalitsuse sotsiaaltöötajatele ja teistele vägivallajuhtumit käsitlenud spetsialistidele. Ehk siis puudub tagasiside, kus perevägivalla juhtumit käsitletakse tervikprotsessina ning analüüsitakse, milliste juhtumite ja peretüüpide mingeid mõjutusvahendid kasutati ja kui tõhusad need mõjutusvahendid olid. Näiteks, milliste peretüüpide puhul on kohtueelne kokkuleppemenetlus tõhus olnud? Kui palju kohtueelse kokkuleppemenetlusega lõppenud juhtumitest on poole aasta jooksul (kokkuleppe kehtimise ajal) saanud „järje“ ehk on fikseeritud uus perevägivalla juhtum? Kas ja kuivõrd kohtujärgse kokkuleppemenetluse tõhusus on suurem kui kohtueelse kokkuleppe, ehk siis kui suur osa kokkuleppemenetluse läbinud juhtumitest korduvad jne?

Kokkuvõtteks võib öelda, et perevägivalla juhtumite puhul on ebapiisavalt analüütilist teavet, et perevägivalla juhtumitega tegelevatel organisatsioonidel kujuneksid selgepiirilised ja põhjendatud ning faktipõhised seisukohad, kuidas paremini tõkestada ja ennetada perevägivalda.

10. SOTSIAALTÖÖTAJATE HINNANGUD KOOSTÖÖPARTNERITELE

- ❑ Kõige parem on koostöö olnud kohalike omavalitsustega nii aastal 2004, kui ka praegu. Piirkonna konstaablid on 2014 aastal tugeval teisel positsioonil pärast omavalitsusi. 2004 aastal koostööd politseiga nii kõrgelt ei hinnatud.
- ❑ Kõige jõulisema tõusu sotsiaaltöötajate koostööpartneritena on saavutanud „ohvriabi spetsialistid“. Aastal 2014 on 40% sotsiaaltöötajatest nimetanud neid väga headeks või headeks koostööpartneriteks, 2004 aastal vaid 17%. Kasv 2,4 korda
- ❑ Oluliselt on kasvanud naisorganisatsioonide tähtsus koostööpartneritena, kasv 2,3 korda Kümne aastaga on koostöö nõrgenenud kahe institutsiooniga, perenõustajad ja psühholoogid (57%-lt 2004 aastal 40%-ni 2014 aastal) ning kristlike organisatsioonidega (19%-lt 18%-ni).
- ❑ 61% hinnangul toimub nende tööpiirkonnas järelkontroll perede üle, kus vägivald on korduv
- ❑ Sotsiaaltöötajate ja lastekaitse spetsialistide hinnangul on kõige olulisemad järelkontrolli tegijad nemad ise. Järelkontrolli olulisteks tegijateks peavad sotsiaaltöötajad ka piirkonna konstaableid.
- ❑ Ohvriabi spetsialistide tegevuse kohta on sotsiaaltöötajatel vähe teavet ja ligi pooled (46% vastajatest) ei oska hinnata, kas ja kuidas ohvriabi spetsialistid abistavad vägivallajuhtumitega peresid
- ❑ Lastevastase vägivallaga tegeletakse koordineeritumalt ja intensiivsemalt kui naistevastase vägivallaga. Iga neljas vastaja teeb regulaarset koostööd naistevastase ja pea iga teine (46%) lastevastase vägivalla puhul.

Selgitasime ekspertide hinnangutele tuginedes, kuidas sotsiaaltöötajad hindavad koostööd erinevate spetsialistide ja organisatsioonidega perversivallaga juhtumite ennetamisel ja tõkestamisel. Võrdlesime sotsiaaltöötajate hinnanguid aastatel 2014 ja 2004.

Tabeli 19 veergudes on hinnangud koostööpartneritele järjestatud 2014 aasta küsitluse tulemuste põhjal. Paremateks koostööpartneriteks hinnatud organisatsioonid ja spetsialistid on tabelis eespool. 2014 aasta hinnangute veerus on sulgudes toodud koefitsient, +/- märgiga, mis näitab mitu korda on 2014 aasta hinnangud muutunud paremaks („+“) või halvemaks („-“) võrreldes 2004 aastaga. Koefitsient 1,0 näitab, et hinnangud ei ole kümne aastaga muutunud.

Tabel 19. Milliseks hindate sotsiaaltöötajate koostööd Teie tööpiirkonnas teiste institutsioonidega?

(%)

Hinnangud koostööpartneritele	Koostöö on „väga hea“ + „hea“	
	2014	2004
1. Kohalik omavalitsus	74(1,0)	74
2. Piirkonna konstaabel (politsei)	70(+1,3)	54
3. Kohalik kool	62(+1,3)	49
4. Perearst	58(+1,2)	47
5. Perenõustajad, psühholoogid	44(-0,8)	57
6. Ohvriabi spetsialist	40(+2,4)	17
7. Prokuratuur, advokaat	22(1,0)	21
8. Naisorganisatsioonid	21(+2,3)	9
9. Kristlikud organisatsioonid	18(-0,9)	19

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2014 ja 2004

Kõige parem koostöö oli aastal 2004 ja on ka praegu kohalike omavalitsustega. See on arusaadav, sest omavalitsused on sotsiaaltöötajate ja lastekaitse spetsialistidele tööandjad ja seadusejärgselt otseselt vastutavad kohalikele elanikele osutatud teenuste eest.

Piirkonna konstaablid on 2014 aastal tugeval teisel positsioonil pärast omavalitsusi. 2004 aastal koostööd politseiga nii kõrgelt ei hinnatud.

Kõige jõulisema tõusu sotsiaaltöötajate koostööpartneritena on saavutanud „ohvriabi spetsialistid“. Aastal 2014 on 40% sotsiaaltöötajatest nimetanud neid väga headeks või headeks koostööpartneriteks, 2004 aastal vaid 17%. Kasv 2,4 korda

Oluliselt on kasvanud naisorganisatsioonide tähtsus koostööpartneritena, kasv 2,3 korda. Naisorganisatsioonid ei ole 2014 aastal üldises pingereas väga tugeval positsioonil, 21% ekspertidest hindab neid väga headeks või headeks koostööpartneriteks. Naisorganisatsioonide suhteliselt tagasihoidlik positsioon seostub kindlasti ka sellega, et naisorganisatsioone on erinevates maakondades vähe. Kuid seal, kus naisorganisatsioonid tegutsevad, on nende toetus sotsiaaltöötajatele preevängivalla küsimustes tõhus ja nad on koostööpartneritena hinnatud.

Kümne aastaga on koostöö nõrgenenud kahe institutsiooniga, perenõustajad ja psühholoogid (57%-lt 2004 aastal 40%-ni 2014 aastal) ning kristlike organisatsioonidega (19%-lt 18%-ni). Perenõustajate ja psühholoogide tähtsuse vähenemine on kindlasti seotud preevängivallale spetsialiseerunud ohvriabi töötajate esiletõusuga aastaks 2014.

Järgmises tabelis 20 on toodud sotsiaaltöötajate hinnangud oma koostööpartneritele kõikide vastuste skaalapunktide lõikes.

Tabel 20. Milliseks hindate sotsiaaltöötajate koostööd Teie tööpiirkonnas teiste institutsioonidega?

(%)

Hinnangud koostööpartneritele	Väga hea	Hea	Rahuldav	Puudulik	Ei oska hinnata	Hinnangud kokku
1. Piirkonna konstaabel (politsei)	41	29	18	6	6	100
2. Kohalik omavalitsus	34	40	18	3	5	100
3. Kohalik kool	28	34	22	7	9	100
4. Perearst	28	30	23	12	7	100
5. Ohvriabi spetsialist	16	24	28	14	18	100
6. Perenõustajad, psühholoogid	11	33	29	12	15	100
7. Prokuratuur, advokatuur	4	18	25	23	30	100
8. Kristlikud organisatsioonid	4	14	24	26	32	100
9. Naisorganisatsioonid	3	18	22	20	37	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2014

Tabelis 20 toodud hinnangute analüüsimisel võiks tähelepanu juhtida koostööpartneritele, kellega koostööd sotsiaaltöötajad hindasid „puudulikuks“ või ei osanud koostööle nende partneritega hinnangut anda. Üle 50% vastajatest on koostööd hinnanud puudulikuks või ei osanud hinnangut anda kolmele organisatsioonile: kristlikud organisatsioonid (58% vastajatest, sealhulgas 26% hindas puudulikuks ja 32% ei osanud hinnata), naisorganisatsioonid (57% ehk 20% + 37%) ja prokuratuur (53% ehk 23% + 30%).

Kristlikele organisatsioonidele ja naisorganisatsioonidele antud kriitilisemaid hinnanguid saab seletada sellega, et need ei ole organisatsioonid, kelle põhitegevuse hulgas on perevägivalda probleemidega tegelemine. Seetõttu võib öelda, et sotsiaaltöötajad ei saagi eeldada, et kristlikud- ja naisorganisatsioonid oleksid nende aktiivsed koostööpartnerid.

Hoopis iseküsimus on aga selline koostööpartner nagu prokuratuur. Prokuratuuris ja kohtutes tehakse olulisi ja põhimõttelisi otsuseid perevägivalda juhtumite kohta ja on väga oluline, et tagasiside juhtumite menetlemisest ja otsuste põhjendused jõuaksid sotsiaaltöötajateni. Sotsiaaltöötajad peavad oma ametikohustustest tulenevalt vägivaldsete ja vägivalda kogenud inimestega, sealhulgas lastega, jätkuvalt tegelema, et edaspidist vägivalda ennetada ja ära hoida. Probleem on pigem selles, kumb pool, kas sotsiaaltöötajad ise või prokuratuur ja kohtud peavad koostöös olema aktiivne pool, et sisuline info otsuste kohta liiguks kiiresti sotsiaaltöötajateni. Perevägivalda juhtumite menetlemine on reguleeritud selliselt, et prokuratuurist või kohtutest liigub perevägivalda osapooltega tegelemine ohvriabi töötajatele (kui on tegemist kokkuleppe menetlusega) ja omavalitsuse sotsiaaltöötajad jäävad protsessist veidi kõrvale, st. informatsioon ei jõua nendeni. Kindlasti parandaks olukorda see kui prokuratuurist või kohtult laekuks teatis otsuste kohta ka omavalitsuste sotsiaaltöötajateni.

Küsitlusega uurisime ekspertidelt, kuidas toimub järelkontroll perede üle, kus perevägivalda juhtumeid on olnud korduvalt

Küsimus: Kas Teie tööpiirkonnas toimub järelkontroll perede üle, kus vägivald on korduv?

61% vastajatest vastas küsimusele jaatavalt, 10% vastajatest arvas, et järelkontrolli ei toimu ja 29% vastajatest ei osanud öelda, kas perede järelkontrolli üldse toimub.

Vastajad, kes väitsid et järelkontroll korduvate vägivallajuhtumitega perede üle toimub, hindasid kes teevad perede järelkontrolli (vt tabel 21).

Tabel 21. Kui jah, siis kes Teie tööpiirkonnas järelkontrolli teostab?

(%)

Järelkontrolli teostajad	Peamiselt	Mõnikord	Mitte kunagi	Ei oska hinnata	Kokku
Lastekaitse spetsialist	60	32	2	6	100
Sotsiaaltöötaja	56	41	1	2	100
Piirkonna konstaabel	29	48	8	15	100
Ohvriabi spetsialist	9	34	11	46	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2014

Sotsiaaltöötajate ja lastekaitse spetsialistide hinnangul on kõige olulisemad järelkontrolli tegijad nemad ise. Järelkontrolli olulisteks tegijateks peavad sotsiaaltöötajad ka piirkonna konstaableid.

Ekspertküsitluse kriitiliseks tulemuseks hindame seda, ohvriabi spetsialistide tegevuse kohta on sotsiaaltöötajatel vähe teavet ja ligi pooled eksperdid (46% vastajatest) ei oska hinna, kas ja kuidas ohvriabi spetsialistid vägivallajuhtumitega peresid kontrollivad. See näitab, et informatsioonivahetus sotsiaaltöötajate ja ohvriabi töötajate vahel on puudulik või puudub üldse.

Tabel 22. Kas teie ise olete kunagi mõne perevägivalda juhtumi lahendamisel teinud koostööd teiste valdkondade spetsialistidega, kaasanud neid või olnud ise kaasatud mõnda koostöövõrgutikku?

(%)

Hinnangud koostööle	Naistevastase vägivalda juhtumid	Lastevastase vägivalda juhtumid
Regulaarne koostöö	26	46
Mõned korrad on koostöö toimunud	47	30
Ühel korral oli koostöö	11	6
Ei ole koostööd olnud	8	10
Ei oska hinnata	8	8
Kokku	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2014

Püüdsime ka selgitada sotsiaaltöötajate koostöö pidevust teiste spetsialistidega perevägivalla juhtumitega tegelemisel ja lahenduste otsimisel. Ekspertide hinnangud näitasid, et lastevastase vägivalla juhtumitega tegeletakse koordineeritumalt ja intensiivsemalt kui naistevastase vägivalla juhtumitega (vt tabel 22).

11. SOTSIAALTÖÖTAJATE OOTUSED KOHALIKELE OMAVALITSUSTELE

Kohalikud omavalitsused vastutavad seadusjärgselt kogu kohaliku elu korraldamise ja elanikele suunatud avalike teenuste eest väga laias spektris. Seetõttu ei saa eeldada, et omavalitsused oleksid suutelised eraldama suurel hulgal ressursse perevägivalla ennetamisele ja tõkestamisele. Omavalitsuste jaoks on oluline, et üldriiklikult koordineeritud regulatsioonid perevägivalla ennetamiseks oleksid võimalikult tõhusad ja tulemuslikud. Omavalitsuste sotsiaaltöötajad ja lastekaitse spetsialistid peavad perevägivalla ennetustegevuses seetõttu sageli leppima ebapiisavate ressurssidega.

Palusime ekspertidel hinnata, millist täiendavat abi nad kohalikult omavalitsuselt kõige enam vajavad ja millist toetust ootavad, et nad saaksid tõhusamalt tegeleda perevägivalla juhtumite ennetamisega. Küsimus oli sõnastatud nii, et eksperdid said vastata vabas vormis ja oma sõnastuses ilma etteantud vastusevariantideta.

Küsimus: Millist täiendavat abi ja tuge vajaksite kohalikult omavalitsuselt, et perevägivalla juhtumitega tegelemine oleks tõhusam ja et saaksite rohkem tegeleda vägivallajuhtumite ennetamisega? Palun kirjutage mõned olulisemad abivajadused

Üksikasjalikumalt on ekspertide vastused omavalitsustelt oodatava abi kohta toodud teises raportis: „Sotsiaaltöötajate ja lastekaitse spetsialistide ekspertküsitluse (intervjuude) tulemuste kokkuvõte“

Toome siinkohal esile vaid peamised pidepunktid, mida küsitlusele vastanud eksperdid, sotsiaaltöötajad ja lastekaitse spetsialistid, ootavad kohalikelt omavalitsustelt. Ootused on järjestatud tähtsuse järgi, eespool on ootused, mida sotsiaaltöötajad ja lastekaitsejad sagedamini nimetasid.

1. ootus – koolitused
2. ootus – rohkem sotsiaaltöö spetsialiste omavalitsustesse
3. ootus – ressursse perevägivalla ennetuseks
4. ootus – taustainfot riskiperede kohta
5. ootus – parandada spetsialistide omavahelist koostööd
6. ootus – sotsiaalkortereid vägivalla ohvritele
7. ootus – omavalitsuste initsiatiiv seadusandluse muutmiseks

12. SOTSIAALTÖÖTAJATE KOOLITUSVAJADUSED

- ❑ Sotsiaaltöötajad on väga aktiivsed täienduskoolitustel osalejad. 81% kõikidest vastajatest on koolitusel käinud kas 2014 või 2013 aastal.
- ❑ Enam kui pooled sotsiaaltöötajatest (60% vastajatest) väitsid, et viimasel täienduskoolitusel käsitleti ka perevägivallaga seotud temaatikat.
- ❑ 72% ekspertidest vastas, et nad vajavad spetsiaalset ettevalmistust ja lisakoolitusi perevägivallaga seonduva temaatika osas.
- ❑ Sotsiaaltöötajad eelistaksid praktilisi suhtlemiskoolitusi perevägivalla osapooltega vägivalla ohvritega ja vägivallatsejatega. Samuti koolitusi, kus õpetatakse vägivalla ohvreid ära tunda ka kaudsete käitumismustrite põhjal.
- ❑ Tulemused juhivad tähelepanu, et sotsiaaltöötajad vajavad ennekõike juhtumipõhiseid koolitusi, kus konkreetsete näidete varal õpetatakse perevägivalla juhtumeid käsitlema ja probleemidele lahendusi otsima.
- ❑ Sotsiaaltöötajatel on täiendav nõudlus juriidiliste ja meditsiiniliste teadmiste järele.

Ekspertid hindasid täienduskoolituse vajadusi ja töid välja koolituste valdkondi, mida peavad eneste jaoks kõige olulisemateks

Tabel 23. Millal Te käisite viimati sotsiaaltöö alasel täienduskoolitusel?

(%)

Viimane sotsiaaltöö alane täienduskoolitus	Vastajate vanus			
	Kuni 40a	41-50a	Üle 50 a	Keskmine
Sellel aastal, 2014	20	17	26	22
Eelmisel aastal, 2013	57	65	56	59
Aastal 2012 või varem	14	13	13	13
Ei ole täienduskoolitusel käinud	7	2	4	4
Ei tea, ei mäleta	2	3	1	2
Kokku	100	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2014

Kõige olulisem järeldus ekspertide hinnanguid analüüsides on, et sotsiaaltöötajad on väga aktiivsed täienduskoolitustel osalejad. Küsitlus toimus 2014 aasta märtsis ja selle aasta koolitustel osalemine kajastab vaid kahte ja poolt kuud. Keskmiselt on viimati koolitusel käinud kas 2014 või 2013 aastal 81% kõikidest vastajatest. Esiteks näitab see sotsiaaltöötajate aktiivset

huvi täienduskoolituste vastu ja teiseks näitab ka seda, et sotsiaaltöötajatele mõeldud koolituspakumisi on piisavalt palju. Sotsiaaltöötajatel on valikuid täienduskoolituste valimisel.

Eraldi vanuserühmade koolitustel osalemist analüüsides nähtub, et vanemaealised (51+ aastased) on 2014 aastal koolitustel osalenud veidi sagedamini kui nooremas vanuserühmas sotsiaaltöötajad (vt tabel 23).

Edasi hindasid eksperdid oma viimast koolitust, kas koolitusel tutvustati ka perevägivalla alast temaatikat.

Küsimus: Kas teie poolt läbitud täiendkoolitusel räägiti ka perevägivallast?

1. Räägiti nii naistevastasest- kui perevägivallast	- 41%
2. Räägiti ainult perevägivallast seoses lastega	- 19%
3. Ei räägitud	- 37%
4. Ei oska öelda	- 3%

Enam kui pooled sotsiaaltöötajatest (60% vastajatest) väitsid, et viimasel täienduskoolitusel käsitleti ka perevägivallaga seotud temaatikat. Arvatavalt näitab see ka sotsiaaltöötajate huvide suunitlust, hoida ennast kursis perevägivalla temaatikaga.

Küsitluses palusime sotsiaaltöötajatel hinnata oma koolitusvajadusi perevägivalla temaatika osas.

Küsimus: Kas Te vajaksite spetsiaalset ettevalmistust ja lisakoolitust perevägivalla küsimustes?

72% ekspertidest vastas, et nad vajavad spetsiaalset ettevalmistust ja lisakoolitusi perevägivallaga seonduva temaatika osas. 9% vastajatest ei vaja sellist koolitust ja 19% vastajatest ei oska hinnata, kas nad vajavad perevägivalla alast täienduskoolitust.

Nooremad sotsiaaltöötajad vajaksid koolitust sagedamini. Kuni 40 aastastest vastajatest vajasisid koolitust 84%, 41-50 aastastest 78% ja üle 50 aasta vanustest sotsiaaltöötajatest 61%

Järgmisesse tabelisse koondasime ekspertide hinnangud, millised probleemikäsitlelused või perevägivalla alamteemad neile eelkõige huvi pakuvad.

Ekspertide hinnangute analüütiline ülevaade (vt tabel 24) selgitab, et sotsiaaltöötajad eelistaksid praktilisi suhtlemiskoolitusi perevägivalla osapooltega vägivalla ohvritega ja vägivallatsejatega. Samuti koolitusi, kus õpetatakse vägivalla ohvreid ära tunda ka kaudsete käitumismustrite põhjal. Tulemused juhivad tähelepanu, et sotsiaaltöötajad vajavad ennekõike juhtumipõhiseid koolitusi, kus konkreetsete näidete varal õpetatakse perevägivalla juhtumeid käsitlema ja probleemidele lahendusi otsima.

Tabel 24. Kui jah, siis millist ettevalmistust/lisakoolitust vajaksite Teie eelkõige?

(%)

Perevägivallaga seotud koolituste teemade eelistused	Seda eelkõige	Seda samuti	Seda mitte	Ei oska öelda	Kokku
Erikoolitust, et ohvreid ära tunda (spetsiifilised vigastused, ohvrikäitumise eripära jm.)	57	36	5	2	100
Psühholoogilist ettevalmistust, oskust ohvritega suhelda, neid avada ja toetada	56	38	3	3	100
Psühholoogilist ettevalmistust vägivallatsejaga suhtlemiseks	55	38	4	3	100
Praktilisi käitumisjuhiseid peres toimunud vägivalla juhtumi lahendamiseks	49	49	2	...	100
Informatsiooni abivõrgustiku ja ohvriabi süsteemi kohta, et ohvreid reaalselt aidata	39	51	10	...	100
Juriidilist ettevalmistust, et teada ohvrite õigusi ja neid paremini aidata	39	50	7	4	100
Täpseid reegleid, mis puudutavad konfidentsiaalsust ja eetikat perevägivalla puhul	29	56	12	3	100
Informatsiooni perevägivalla põhjustest, levikust, tagajärgedest	19	64	15	2	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2014

Sotsiaaltöötajate ja lastekaitse spetsialistidega läbiviidud intervjuude põhjal võib täiendavalt koolitusvajaduste kohta öelda järgmist:

Millist täiendkoolitust sotsiaaltöötajad ja lastekaitse spetsialistid vajavad:

- Üldjuhul olid intervjuueeritud sotsiaaltöötajad täienduskoolituste valikuga rahul, nende hinnangul on koolitusi, mille seast valida sobivaid ja vajalikke koolitusi.
- Sotsiaaltöötajad ja lastekaitse spetsialistid soovivad enam meditsiinilaseid koolitusi, ehk haiglate praktilisi koolitusi, kus selgitatakse väärkoheldud laste tervisliku seisundi kindlakstegemist.
- Samuti soovitakse koolitusi kohtunikelt, kes selgitavad kohtupraktikale tuginedes, kuidas valmistada ette kohtukaasusi, kus sotsiaaltöötajad peavad esindama vägivalla ohvreid või väärkoheldud lapsi.
- Sotsiaaltöötajad tunnevad puudust juriidilistest oskustest, näiteks kuidas koostada avaldusi ja muid dokumente, mida vägivalla ohver peab kohtule esitama.

JÄRELDUS: Sotsiaaltöötajatel on täiendav nõudlus juriidiliste – ja meditsiiniliste teadmiste järele.

13. SOTSIAALTÖÖTAJATE HIRMUD: ELUKUTSE MADAL MAINE AVALIKKUSE SILMIS

- ❑ Sotsiaaltöötajate hinnangul on nende elukutsel Eesti avalikkuse silmis madal maine. 2004 aastal pidasid elukutse mainet madalaks 77% ja 2014 aastal 71%. Kõrgeks hindas mainet 2004 aastal 18% ja 2014 aastal 20% vastajatest.
- ❑ Lastekaitse töötajate elukutse mainet avalikkuse silmis peetakse samuti pigem madalaks. 62% ekspertidest arvab et avalikkuse hinnang on madal, 23% peab mainet kõrgeks.
- ❑ Ohvriabi spetsialistide maine peegeldamisel on peamine tendents, et enam kui pooled vastajatest (57%) ei oska hinnata, kuidas avalikkus ohvriabiga tegelevate inimeste ametisse suhtub.

Ekspertküsitluses sõnastasime küsimuse sotsiaaltöötajate elukutse mainest nn. „peegeldamisena“. Palusime sotsiaaltöötajaid ja lastekaitse spetsialiste hinnata „mida Eesti avalikkus arvab sotsiaaltöötajate mainest“. Küsimust ei sõnastatud otseküsimusena, mida vastaja ise oma elukutsest arvab. Peegeldamisega kasutasime selleks, et näidata millised kaudsed (negatiivsed) avalikkuse surved sotsiaaltöötajate enesehinnanguid mõjutavad. Sotsiaaltöötajad ise hindavad oma tööd oluliseks, nad on seisukohal, et teevad tööd, mida ühiskond väga vajab. Samas usuvad sotsiaaltöötajad, et Eesti avalikkuse silmis on nende elukutsel madal maine. Samasugust peegeldamist kasutasime ka 2004. aastal sotsiaaltöötajate küsitlusel (vt tabel 25).

Tabel 25. Milline on Teie arvates sotsiaaltöötajate maine Eestis avalikkuse silmis?

Hinnangud	Sotsiaaltöötajate maine		Lastekaitse- töötajate maine	Ohvriabi spetsialistide maine
	2004	2014	2014	2014
Väga kõrge	1	...	1	1
Pigem kõrge	17	20	22	15
Pigem madal	56	65	55	22
Väga madal	21	6	7	5
Ei oska hinnata	5	9	15	57
Kokku	100	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2014 ja 2004

Ekspertküsitlusest selgus, et kümne aastaga midagi olulist muutunud ei ole. Endiselt on sotsiaaltöötajate hulgas 3-4 korda rohkem vastajaid, kelle arvates avalikkus hindab nende elukutset pigem madalalt kui kõrgelt. 2004 aastal pidasid elukutse mainet madalaks 77% vastajatest ja 2014 aastal 71%. Kõrgeks hindas mainet 2004 aastal 18% ja 2014 aastal 20% vastajatest. Väike nihe „paremuse poole“, ehk maine paranemine on seotud aga peamiselt sellega, et 2014 aastal suurenes nende vastajate arv, kes valisid vastuse „ei oska hinnata“ ehk hoidusid seisukoha võtmisest.

Lastekaitse töötajate elukutse mainet avalikkuse silmis peetakse samuti pigem madalaks. 62% ekspertidest arvab et avalikkuse hinnang on madal ja 23% ekspertidest peab mainet kõrgeks. Ohvriabi spetsialistide maine peegeldamisel on peamine tendents, et enam kui pooled vastajatest (57%) ei oska üldse hinnata, kuidas avalikkus ohvriabiga tegelevate inimeste ametisse suhtub (vt tabel 25).

Siinkohal peaks probleemi analüüsides püstitama vähemalt kaks küsimust.

Esiteks, kas eksperdid, sotsiaaltöötajad ja lastekaitse spetsialistid, peegeldavad avalikkuse eeldatavat negatiivset suhtumist õigesti. Ehk, kas vastab tegelikkusele et rahvas, täpsemini erinevad sotsiaalsed grupid, tõepoolest suhtuvad sotsiaaltöötajatesse ja lastekaitsejatesse sedavõrd negatiivselt kui sotsiaaltöötajad ise arvavad. Avalikkuse suhtumist saame kontrollida aastal 2015 kui käesoleva projekti raames viiakse läbi üle-Eestiline esindusliku valimiga uuring perevägivalda temaatikast.

Teiseks, mis võiksid olla nii suure ebakindluse põhjused, miks sotsiaaltöötajad ja lastekaitse spetsialistid on hirmul oma elukutse halva maine pärast. Intervjuudest sotsiaaltöötajate ja lastekaitse spetsialistidega selgus väga huvitav trend. Nimetame trendi siinkohal tööhüpoteesiks, sest intervjuude arv ei olnud suur ja projekt ei näinud ette suure hulga intervjuude tegemist. Sotsiaaltöötajad olid intervjuudes seisukohal, et nende peamisel sihtrühmal (toimetulekuraskustega pered, perevägivalda juhtumitega pered ja probleemsed lapsed) on negatiivne märk küljes. Sihtrühma madal maine ja tõrjutute staatus kandub üle ka sotsiaaltöötajatele ja lastekaitse spetsialistidele. Nemad peavad tööülesannete tõttu suhtlema sihtrühmadega, keda avalikkus halvemal juhul hukka mõistab või tõrjub ja paremal juhul on ükskõikne. Ja sotsiaaltöötajate arvates toimub sihtrühma negatiivse maine ülekandumine neile, mis avaldab otseselt mõju sotsiaaltöötajate ning muudab negatiivseks avalikkuse suhtumise sotsiaaltöötajate elukutsesse.

Need on väga tõsised probleemid kui sotsiaaltöötajad tunnetavad, et avalikkus ei saa nende töö eripärast aru ja eeldavad, et avalikkus suhtub toimetulekuraskustes inimeste aitamisse negatiivselt.

14. KVALITATIIVUURINGU TULEMUSED: KOKKUVÕTE SOTSIAALTÖÖTAJATE JA LASTEKAITSE SPETSIALISTIDE EKSPERTKÜSITLUSE TULEMUSTEST

14.1. Intervjuude põhimõtted ja läbiviimine

Sotsiaaltöötajate ja lastekaitse spetsialistide ekspertküsitlusele (veebipõhine kvantitatiivuuringu) eelnes kvalitatiivuuringu, mille käigus toimusid individuaalsed intervjuud ekspertidega. Ekspertideks olid kohalike omavalitsuste sotsiaaltöötajad ja lastekaitse spetsialistid. Intervjuud viis läbi sotsioloog Ivi Proos. Käesolev kokkuvõte põhineb eelkõige sotsiaaltöötajate ja lastekaitse spetsialistide süvaintervjuude tulemustel.

Intervjuude ülesehitamisel oli peamiseks sihiks kaardistada omavalitsuste sotsiaaltöötajate²² hinnanguid, kuivõrd nad puutuvad kokku perevägivalla probleemidega ja millised on sotsiaaltöötajate võimalused perevägivalla tõkestamiseks. Sotsiaaltöötajad hindasid oma koostööd politseiga (eelkõige piirkonna konstaabluga), koolide spetsialistidega ja perearstidega perevägivalla juhtumite selgitamisel ja tõkestamisel.

Intervjuude läbiviimise eesmärgiks oli kaardistada võimalikult üksikasjalikult perevägivalla juhtumite käsitlemine kohapeal, kus juhtumid aset leiavad. Selgitada, kuidas toimib ametkondade võrgustik, kus perevägivalla juhtumiga tegeletakse. Milline roll on sotsiaaltöötajatel ja lastekaitse töötajatel? Millised on infokanalid ja teabe vahetus politsei ja sotsiaaltöötajate vahel? Kuidas on erinevates omavalitsustes korraldatud konstaablite ja sotsiaaltöötajate koostöö ja kui aktiivne see koostöö on? Kuidas on korraldatud koostöö omavalitsuste lastekaitse töötajate ja koolide vahel? Intervjuude kaudseks eesmärgiks oli selgitada praktikas kasutatavaid mõisteid, et täpsemini sõnastada ankeedi küsimusi, mida kasutati kvantitatiivuuringu meetoodikas.

Intervjuud viidi läbi ühe kuu jooksul enne veebiküsitluse toimumist, mis võimaldas küsitluse meetoodikat täiendada ja vajalikke küsimusi lisada.

Intervjueeritavate valikus oli oluline mitmekesisuse printsiip. Intervjueeriti Tallinna ja Tallinna lähivalla (kiiresti kasvanud omavalitsus, kus elab palju „juurteta“ inimesi ja kohalik sotsiaalne suhtlusvõrgustik on nõrk) spetsialiste, väiksema tööstuslinna (ühe suurettevõtte dominandiga) ja väikese valla sotsiaaltöötajaid ja lastekaitse spetsialiste. Valiku põhimõte oli saada võimalikult

²² Kasutame mõistet „sotsiaaltöötajad“ üldnimetusena intervjuude tulemuste analüüsimisel. Intervjueeriti omavalitsuste sotsiaaltöötajaid ja – lastekaitse spetsialiste

erinevaid kogemusi ja traditsioone perevägivalda juhtumitega tegelemiseks suuremates ja väiksemates omavalitsustes.

Kokku intervjueriti seitsmet omavalitsuste töötajat, viis nendest töötasid sotsiaaltöötajate ametikohtadel ja kaks olid lastekaitse töötajad.

Intervjuude meetodiks oli individuaalne süvaintervjuu, milles intervjuu alguses oli fikseeritud valdkonnad, mida koos intervjueritavaga analüüsitakse, et kohalikku kogemust ja töökorraldust võimalikult täpselt fikseerida. Intervjuu käigus võis probleemide hulk märgatavalt suureneda kui sotsiaaltöötajal oli pikaajaline praktiline kogemus. Mõned intervjueritavad olid töötanud mitmes omavalitsustes ning oskasid olukordi erinevates omavalitsustes võrrelda. Käsitlesime intervjuusid protsessina, mis areneb andmete kogumise ja esmase analüüsi kaigus. Esimeste intervjuude tulemusi analüüsisime kohe ning järgmistes intervjuudes lähtusime eelneva analüüsi käigus tekkinud hüpoteesidest, mida järgmistes intervjuudes kasutasime sisenditena.

Individuaalse süvaintervjuu kestvus oli keskmiselt 1,5 tundi.

Sotsiaaltöötajate ja lastekaitse spetsialistide intervjuude tulemuste analüüsimisel saime uusi sisendeid ka piirkonna konstaablite intervjuude läbiviimiseks

Kokkuvõttes on sotsiaaltöötajate hinnangud ja ettepanekud süstematiseeritud olulisemate valdkondade kaupa. Olulisemate probleemide väljatoomisel lähtusime vastajate seisukohtadest.

14.2. Väljavõtteid intervjuudest sotsiaaltöötajatega

Politsei ja omavalitsuste sotsiaaltöötajatele vaheline kommunikatsioon

JÄRELDUS: Erinevates omavalitsustes ei ole suhtlemisel ühtset rutiini

Kommunikatsiooni analüüsimiseks võtsime aluseks tüüpilise juhtumi: kodus toimub lähisuhtevägivalla juhtum ja kutsutakse välja politsei. Suhtluses on kolm osapoolt. Esiteks politseipatrull, kes läheb sündmuskohta, hindab olukorda ja fikseerib sündmuse kirjalikult. Täidab kohapeal „lähisuhtevägivalla infolehe“ vastavalt „lähisuhtevägivalla juhtumite reageerimise ja ohvriabile info edastamise juhendile“. Teiseks piirkonna konstaabel ja kolmandaks omavalitsuse sotsiaaltöötajad ja/või lastekaitse spetsialistid.

Järgnevalt esitan näidetena mõned peamised rutiinid, kuidas toimub suhtlus pärast perevägivalla juhtumit kui politsei on kohapeal olukorra fikseerinud.

NÄIDE 1

Politseist läheb elektrooniline „Teatis“ koos juhtumi kirjeldusega kohalikule konstaablile ja omavalitsusse. Mõnede omavalitsuste puhul läheb Teatis omavalitsuse üldlisti ja valla sekretär edastab selle sotsiaaltöötaja(te)le ja lastekaitse spetsialisti(de)le. Teatist näevad ka vallavanem ja

valla sekretär. Seejärel võtab sotsiaaltöötaja võtab ühendust vägivallajuhtumi osapooltega. Sotsiaaltöötaja otsustab ise, kas ta suhtleb vägivallatseja ja ohvriga üheaegselt või mõlemaga eraldi. Pärast olukorra täpsustamist saadab sotsiaaltöötaja kirjalikult oma hinnangu juhtumi kohta kohalikule konstaablile. Sotsiaaltöötaja annab hinnangu, kas oli tegemist juhusliku vägivalla juhtumiga või on tegemist olukorraga, kus vägivallajuhtumid võivad korduda. Seega hindab sotsiaaltöötaja pere riskiastet.

Sotsiaaltöötaja hinnangul on oluline tähendus. Kui peres on vägivalla risk suur ehk lähisuhte vägivald võib korduda või on juba korduvalt toimunud, tekib heal juhul „suhtlussild“²³ sotsiaaltöötaja ja piirkonna konstaabli vahel. Süstemaatilise vägivalla puhul võivad piirkonna konstaabel ja omavalitsuse sotsiaaltöötaja kavandada ühiselt täiendavaid sekkumise kavasid. Oluline moment on see, et aktiivne koostöö ja ühiste abinõude kavandamine vägivalla tõkestamiseks võib tekkida aga ei pruugi tekkida. Konkreetseid koostöö kohustusi sotsiaaltöötajatele ja konstaablitele ei ole.

Praktilistest näidetest tegelevad sotsiaaltöötajad ennekõike ohvrite nõustamisega ja koos ohvriga võimalike muudatuste kavandamisega. Vägivallatsejate käitumismustrite muutmiseks hindavad sotsiaaltöötajad ise oma võimalusi suhteliselt kesisteks. Üldjuhul vägivallatsejad oma vägivaldset käitumist probleemina ei teadvusta ega tunnista ja seetõttu ei soovi nad osaleda profülaktilistel nõustamistel. Intervjuudes nimetati ka olukordi, kus vägivallatseja on valmis nõustamisele minema, kuid tal ei ole võimalik nõustamise eest tasuda. Samuti ei ole väiksematel omavalitsustel võimalik vägivallatseja nõustamisteenust kinni maksma.

Heade praktikatena nimetasid sotsiaaltöötajad juhtumeid, kus vägivallatsejate ohjamiseks toimuvad „heidutused“ – piirkonna konstaabli initsiatiivil kavandatakse politseipatrulli marsruudid selliselt, et nn. „riskipäevadel“, reede õhtuti, nädalavahetustel ja palgapäevade perioodil läbib patrull piirkondi, kus on esinenud sagedamini lähisuhte vägivalla juhtumeid.

NÄIDE 2

Politseist läheb elektrooniline teade koos juhtumi kirjeldusega sotsiaaltöötaja ja lastekaitse spetsialisti meilidele otse. Väiksemates omavalitsustes võib olla aktiivsem roll kohalikul konstaablil, kellel on hea koostöö sotsiaaltöötaja ja lastekaitse spetsialistiga. Intervjuudes käigus kujunes arusaam, et väiksemates omavalitsustes tekivad suhtlussillad sotsiaaltöötajate ja piirkonna konstaablite vahel kergemini. Ühiselt kavandatakse ennetustegevust ja ohvrite ning vägivallatsejate nõustamist.

Sotsiaaltöötajate ja perearstide koostöö

JÄRELDUS: Sotsiaaltöötajate ja perearstide vaheline koostöö praktikas ei toimi

²³ Mõistet „suhtlussild“ kasutame selleks, et iseloomustada pidevat koostööd spetsialistide vahel, kes puutuvad kokku perevägivalla juhtumitega ning saavad ühiselt kavandada abinõusid perevägivalla tõkestamiseks ja ennetamiseks. Ühekordset infovahetust, näiteks vägivallajuhtumite kohta Teatiste saatmist, ei käsitle me „suhtlussillana“

Intervjuudest selgus, et sotsiaaltöötajate suhtlus perearstidega on omavalitsustes peaaegu olematu. Koostöö ei toimi praktiliselt mitte kuskil. Keegi intervjuueeritud sotsiaaltöötajatest ja lastekaitse spetsialistidest ei osanud nimetada häid koostöö praktikaid perearstidega. Sotsiaaltöötajatel ja lastekaitse spetsialistidel puudus isegi selge arusaam, kas paremad kontaktid perearstidega võiksid üldse olla tõhusad perevägivalla juhtumite ennetamiseks

Lastekaitse töötajate ja koolide koostöö

JÄRELDUS: Väga suured erinevused omavalitsustes ja ebapiisav koostöö

Erinevates omavalitsustes on koostöö koolidega väga erinev. Kõik sõltub inimestest, kas omavalitsuse lastekaitse töötaja ja kooli psühholoog või sotsiaalpedagoog omavahel pidevalt suhtlevad või mitte.

Mõned probleemid ja trendid, mida sotsiaaltöötajad ja lastekaitse spetsialistid oma intervjuudes esile tõid:

- Probleemidega laste olukorra varajase märkamise edukust koolides intervjuueeritud sotsiaaltöötajad positiivselt esile ei toonud. Kooli poolelt abivajava lapse märkamine hilineb või ei toimu märkamist üldse;
- Väiksemate omavalitsuste koolides ei ole sotsiaalpedagooge ja psühholooge. Probleemidega lapsi peaksid märkama nendes koolides klassijuhatajad. Viimased ei taha otse sotsiaaltöötajate poole pöörduda ilma kooli juhtkonda sellesse protsessi kaasamata. Soov oma suhtlemist kooskõlastada kooli juhtkonnaga muudab probleemidega laste märkamise ja info edastamise sotsiaaltöötajatele aeglasemaks ja kohmakamaks. Juhtkonna vastuseisu korral ei toimu teavitamist üldse;
- Kärghpered peaksid olema kõrgendatud tähelepanu all. Sotsiaaltöötajate arvates võib nendes peredes olla probleemiks, et lapsi ei kohelda võrdväärselt, nn. „omade“ ja „võõraste“ laste teema võib tekitada pingeid ja konflikte;
- Koolides on erivajadustega õpilasi üha rohkem ja sellest tulenevalt on nende lastega ka probleeme üha enam. Vähene koostöö koolidega tähendab seda, et probleemidega lapsed satuvad lastekaitse töötaja juurde suure hilinemisega ning see teeb sotsiaaltöötajatele lahenduste otsimise keerulisemaks;
- Õpetajate väärtussüsteemid ja mõtteviis takistavad mõnikord laste probleemide nägemist. Õpetajate suhtumine probleemidega lastesse võib olla halvustav ja kohati avalikult halvustav. Koolides kiputakse vägivaldsetest peredest pärit lapsi „sildistama“: „oled samasugune nagu su isa“. Õpetajad annavad lastele solvavaid hinnanguid avalikult, teiste õpilaste ees. Sotsiaaltöötajad kasutasid intervjuudes mõnedel juhtudel hinnangut: „õpetajate vaimne vägivald“. Intervjuude põhjal ei ole võimalik täpsemalt öelda kui levinud selline suhtlemismuster on, kuid väärib siiski märkimist, et sotsiaaltöötajad ja lastekaitse spetsialistid selle probleemina esile tõid;
- Lastekaitse spetsialistide hinnangul on mitmetes koolides levinud suhtumine: „vägivaldsest perest pärit laps ei ole kooli mure, sellega peavad tegelema omavalitsuse sotsiaaltöötajad ja kohalikud konstaablid“. Lastekaitse spetsialistide hinnangul püüavad koolid ennast perevägivallaga seonduvatest probleemidest distantseerida ja õigustada

ennast põhimõttega, et koolid peavad tegelema laste õpetamisega, kasvatamine on perekonna prioriteet;

- Lastekaitse spetsialistid nimetasid ka juhtumeid, kus vägivaldse pere lapsed tulevad omal initsiatiivil lastekaitse spetsialisti vastuvõtule ja räägivad vägivallast peres. Siiski hindasid lastekaitse spetsialistid sellist käitumistava erakordseks ja vähelevinuks.

Headest praktikatest võiks nimetada, et äärmusliku olukorra puhul lastekaitse töötajad ja noorsoopolitseinikud käivad kodudes ühisvisiitidel.

Proгноositav trend – olukord halveneb, sest väiksematel omavalitsustel ei ole raha, et palgata koolidesse psühholooge ja sotsiaalpedagooge. Sellest aastast Haridus- ja Teadusministeerium (HTM) ei finantseeri eripedagoogide tööd koolides. Vastutus on üksnes omavalitsustel. Omavalitsuste lastekaitse töötajate ja nende puudumisel sotsiaaltöötajate vastutus kasvab ja koos sellega suureneb ka sotsiaaltöötajate töökoormus.

Lastekaitse töötajate ja lasteaedade koostöö

JÄRELDUS: Koostöö traditsioonid puuduvad ja häid praktikaid on vähe

Sotsiaaltöötajate arvates on koostöö lasteaedadega väga puudulik. Üle Eesti on sotsiaaltöötajate hinnangul projektipõhiseid praktikaid lasteaedadega koostööst. Saadud kogemusi ei ole sotsiaaltöötajatele laiemalt tutvustatud ja informatsiooni on minimaalselt. Lasteaedadega suhtlemise osas ei ole traditsioone ega konkreetseid regulatsioone. Samas peavad sotsiaaltöötajad ise koostööd lasteaedadega perspektiivseks. Täna ei ole omavalitsuste lasteaedades spetsialiseerunud inimesi, kes on koostööpartneriks lastekaitse spetsialistidele.

Sotsiaaltöötajatel „suurema pildi“ ehk lisainfo puudumine

JÄRELDUS: Vähe infot perevägivalda riskiteguritest ja probleemidega peredest oma piirkonnas

Sotsiaaltöötajatel on vähe teavet riskiteguritest, mis mõjutavad perevägivalda juhtumeid peredes. Peamised valdkonnad, mis sotsiaaltöötajad oma intervjuudes esile tõid ja mis võivad olla perevägivalda juhtumite puhul nn. vallandavateks teguriteks:

- Täiskasvanud pereliikmete pikaajaline töötus. Info jõuab omavalitsusse vaid siis ja alles siis kui inimesed taotlevad omavalitsusest toimetuleku toetust;
- Ühe vanema hoidumine elatisraha maksmisest. Info jõuab sotsiaaltöötajani vaid siis kui tema poole pöörduakse abi saamiseks, et koostada kohtu jaoks hagi;
- Lastekaitse spetsialistil ja/või sotsiaaltöötajal ei ole teavet kõigi erivajadusega laste kohta. Selliseid lapsi on üha rohkem. Samuti on üha enam erivajadusega lapsevanemaid, kes samuti on omavalitsuste sotsiaaltöötajate jaoks sihtrühm, kellega peab tegelema;
- Sotsiaaltöötajatel ei ole sageli täpsemat infot, kas on tegemist esmakordse perevägivalda juhtumiga või on tegu korduva vägivalda juhtumiga antud peres. Politsei ei teavita omavalitsuse sotsiaaltöötajaid kõikidest perevägivalda juhtumitest, kuhu on politsei väljakutse peale kohale sõitnud.

Perevägivalda ohvrite passiivsus koostööks sotsiaaltöötajatega

JÄRELDUS: Perevägivalda ohvrite julgustamine vägivallast teada anda on väikestes kogukondades ülimalt keeruline ja nõuab sotsiaaltöötajatelt erioskusi

Väiksemates omavalitsustes ei pöördu perevägivalda ohvrid abi saamiseks sotsiaaltöötajate poole, sest kardavad info levimist kogukonnas. Väikese kogukonna mõjud perevägivaldale on paratamatud, kõik tunnevad kõiki ja ohvrid ei taha oma murede lekkimist kogukonnas. „Häbi on suurem kui valu“ nagu sotsiaaltöötajad ise olukorda hindavad.

Ohvrid ei tule sotsiaaltöötajate juurde nõustamisele, sest kardavad „sildistamist“, näiteks „alkohoolikust ema“ maine saamist.

Naised, perevägivalda ohvrid, loobuvad politseile avalduse kirjutamisest ja politsei ei saa sellisel juhul sekkuda ja otsida vägivallajuhtumitele lahendusi.

Sotsiaaltöötajatel vähe võimalusi vägivallatsejate ohjamiseks

JÄRELDUS: Puuduvad seadustatud regulatsioonid vägivallatsejate ohjamiseks, mis nõrgestab sotsiaaltöötajate võimalusi vägivallatsejatega toime tulla ja perevägivalda tõkestada

Põhiprobleemina tõid sotsiaaltöötajad välja seadusandlike regulatsioonide puudumise ja karistuste nõrga mõju vägivallatsejatele.

Sotsiaaltöötajatel on vähe võimalusi vägivallatsejatele ravi ja profülaktikat soovitada. Vihakoolitustele suunamise võimalusi on minimaalselt. Perenõustamise teenus on tasuline, pered ei soovi/ei saa täiendavaid kulutusi teha. Väikestel omavalitsustel ei ole võimalik perenõustamise teenuse eest tasuda.

Politsei, piirkonna konstaabel, ei saa vägivalda juhtumi puhul sekkuda kui naised, vägivalda ohvrid ei nõustu avaldust kirjutama.

Sotsiaaltöötajad tõid välja ka selle, et osade konstaablite hoiakud on naisi halvustavad. Üks sotsiaaltöötaja tõi välja konstaabli hoiaku näitena seisukoha, „mehed surevad niikuinii (naiste) vingu surma, ei ole mõtet neid veel täiendavalt karistada“.

Sotsiaaltöötajad tõid oma intervjuudes välja ka nn. „perevägivalda eriliigi“, kus emad jätavad lapsed hooletusse. Info sellistest juhtumitest jõuab omavalitsuse lastekaitse töötajani harva või väga pika viiteajaga, sest koolides on vähe motivatsiooni hooletusse jäetud laste märkamiseks.

Omavalitsuste vähene võimekus perekonfliktide rahustamiseks

JÄRELDUS: Omavalitsustel ei ole vahendeid perekonfliktidele erinevaid lahendusi pakkuda ja seeläbi perevägivalda ennetada

Omavalitsusel ei ole piisavalt sotsiaalkortereid, kuhu oleks võimalik paigutada vägivalla ohvreid ilma et nad peaksid oma elukohast (kus neil on töö ja lastel kool või lasteaed) lahkuma. Ei ole ka sotsiaalpindasid, kuhu saaks koondada vägivallatsejad, et vägivalla ohvrid võiksid oma elukohta edasi jääda.

Sotsiaaltöötajate ja lastekaitse spetsialistide enesehinnangust

JÄRELDUS: Sotsiaaltöötajate hinnang: meie elukutse maine on madal!

Sotsiaaltöötajate küsitlus tõi välja olulise tendentsi sotsiaaltöötajate madalast enesehinnangust. 71% vastanutest hindas sotsiaaltöötajate mainet madalaks (6% hindas mainet „väga madalaks“ ja 65% „pigem madalaks“). 2004. aastal läbiviidud sotsiaaltöötajate uuringus hindas sotsiaaltöötajate mainet madalaks 77% sotsiaaltöötajatest. Lastekaitse töötajate mainet hindas 2014.a. küsitluses madalaks 62% vastajatest. Uuringus oli küsimus sõnastatud järgmiselt: Milline on sotsiaaltöötajate/lastekaitse spetsialistide maine Eesti avalikkuse silmis?

Tähelepanuväärne on see, et sotsiaaltöötajate hinnangud oma elukutse mainele on kümne aasta jooksul jätkuvalt negatiivsed. Muutused positiivsema suunas on väikesed. Käesoleva projekti raames viiakse 2015.aastal läbi üle Eestiline elanikkonna küsitlus. Väga oluline on üleriigilises uuringus kontrollida, kas sotsiaaltöötajate maine on madal ka Eesti avalikkuse silmis või peegeldavad sotsiaaltöötajad avalikkuse hoiakuid ebatäpselt.

Sotsiaaltöötajatega läbiviidud intervjuudes täpsustasime, kuidas sotsiaaltöötajad ja lastekaitse spetsialistid ise seletavad selle eriala spetsialistide madalat mainet. Selgus, et eelkõige tuginetakse hinnangut andes tööandja juures (kohalikus omavalitsuses) levinud stereotüübile. Kolleegide silmis on sotsiaaltöötajate maine madal, sest sotsiaaltöötajaid seostatakse (emotsionaalses plaanis kohati samastatakse) sotsiaalse grupiga, kes on sotsiaaltöötajate tegevuse peamine sihtrühm. Need on toimetulekuraskustega inimesed, kes vajavad tugisikute abi, samuti sõltuvusprobleemidega inimesed, vägivaldse käitumisega isikud ning nende ohvrid jne. Sotsiaaltöötajate hinnangul domineerib Eesti ühiskonnas tõrjuv suhtumine toimetulekuhülvetega inimestesse, mis muutub üleolevaks suhtumiseks sotsiaaltöötajatesse, kelle põhitegevus on aidata toimetulekuraskustega inimesi.

Sotsiaaltöötajate hinnangud politseile ehk sisend politseile

Mõnel juhul oli sotsiaaltöötajatel etteheiteid konstaablitele, et konstaablid ei hinda objektiivselt vägivalla juhtumeid. Hindamist mõjutavad konstaablite stereotüübid ja eelhoiakud, mille peamiseks sisuks on lähisuhte vägivalla käsitlemine konfliktina, kus on süüdi mõlemad osapooled, mistõttu ei ole alust süüdistada mehi vägivaldsuses.

Sotsiaaltöötajate kriitika patrullide kohta: sageli ei fikseeri patrull vägivalla juhtumit piisavalt täpselt. Hiljem kui vägivallatseja suhtes toimub kohtuprotsess ja sotsiaaltöötaja esindab ohvrit, ei ole piisavalt tõendeid, politseipatrulli kirjeldus juhtumi kohta ei ole piisavalt täpne ja üheselt arusaadav ning ei sobi kohtus tõendusmaterjaliks.

Sotsiaaltöötajate soovitus – alati mõõta vägivallatseja joobe aste, mis annaks konkreetse hinnangu vägivallatseja seisundile ja mida saaks kasutada süüdistuse kujundamisel.

Sotsiaaltöötajate soovitus: politseinike koolituse teemaks „kodune vägivald lapse silmade läbi“. Positiivsete näidetena töid lastekaitse spetsialistid esile juhtumeid, kus noorsoopolitseinikud on käinud koolides perevägivalda juhtumitest rääkimas ja õpilastele võimalikke ennetustegevusi tutvustanud.

Sotsiaaltöötajate kriitika seadusandlusele ehk sisend seadusandjale

Seadus võiks jõulisemalt reguleerida vägivaldsetest peredest laste suunamist tugiperedesse. Samas peaks seadus võimaldama tugiperele ranget kontrollimist, et tugiperedel ei tekiks motiivi võtta lapsi oma peresse üksnes raha pärast.

Konstaablitele suuremate võimaluste loomine. Konstaablid saaksid teha distsiplineerivaid või profülaktilisi külastusi kui naine või laps teatavad ohuolukorrast ja võimalikust vägivaldsusest. Pereliikmete kirjalik teatis ohuolukorrast annab konstaablile õiguse pere külastuseks. Täna saab politsei kohale minna vaid reaalse ohu korral.

14.3. Väljavõtteid sotsiaaltöötajate küsitlusest - hinnangud omavalitsustele

Sotsiaaltöötajate ja lastekaitse spetsialistide küsitluses (213 vastajat) oli mõnede küsimustele vastates võimalik anda vabalt valitud sõnastuses hinnanguid ehk ilma skaalata vastused, nn. „vabad vastused“. Tähelepanuväärne on sotsiaaltöötajate aktiivsus vabade vastuste kasutamisel ja oma täiendavate seisukohtade teatavakstegemisel antud küsitluse käigus. Järgnevalt esitame sotsiaaltöötajate hinnanguid kasutades nende sõnastusi küsimusele vastamisel.

Küsimus: Millist täiendavat abi ja tuge vajate kohalikult omavalitsuselt, et perevägivalda juhtumitega tegelemine oleks tõhusam ja saaksite rohkem tegeleda vägivaldajuhtumite ennetamisega

Esitame sotsiaaltöötajate ootused omavalitsustele tähtsuse järjekorras. Eespool on sellised ootused, mida vastajad sagedamini esile töid.

1. ootus - KOOLITUSED

- Koolitust, et tunda ennast selle valdkonnaga (perevägivald) tegeledes kindlamalt, lahendamist vajavaid juhtumeid ei ole õnneks sageli;
- Kohapeal puuduvad spetsialistid, et peresid saaks vastuvõtule suunata;
- Koolide ja lasteaedade õpetajate koolitused vägivalda teemal. Nendest sõltub esmane hinnang ja vägivalda ohvrite märkamine;

- Koolis suuremat ennetustööd vägivalla märkamiseks ja sellele reageerimise võimalustest;
- Supervisiooni;
- Koolitusi sotsiaalnõunikele, kes tegelevad nii igapäevase sotsiaaltöö kui ka lastekaitsetööga omavalitsustes, mistõttu puutuvad iganädalaselt kokku ka perevägivallaga;
- Vajaksin supervisiooni selliste juhtumitega tegelemise järgselt, samuti vajaksid seda teised asjaga kokkupuutuvad töötajad.

Kokkuvõtteks: Koolituse teema tõid esile 25 vastajat 213-st sotsiaaltöötajast, kes küsitlusel osalesid. Perevägivalla teema on sotsiaaltöötajatele keeruline, juhtumid on erinevad. Sageli on perevägivalla juhtumitesse kaasatud lapsed, mis eeldab sotsiaaltöötajatelt koostööd koolidega ja lasteaedadega. Perevägivalla juhtumitega tegelemine on sotsiaaltöötajatele stressi allikaks, mistõttu paljud vastajad rõhutasid supervisiooni vajadust ja selles osas ootavad sotsiaaltöötajad tuge omavalitsuselt.

2. ootus – ROHKEM SOTSIAALTÖÖ SPETSIALISTE OMAVALITSUSTESSE

- Teenuse osutajate arv omavalitsuses on ebapiisav;
- Aega selliste peredega tegelemiseks ja ei ole rahalisi vahendeid, et näiteks saata peret perenõustamisse või mõnd pereliiget psühholoogi juurde, psühhiaatri juurde. Inimestel üldjuhul raha pole, et nende teenuste eest ise maksta ja seansse vajaksid need pered palju;
- Juhtumeid on palju, mille tõttu puudub ajaressurss asjadega süvendatult tegeleda;
- Kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötajad ja lastekaitsjad ei jõua ennetustööga tegeleda. On pidev "tulekahju" kustutamine. Uusi inimesi oleks vaja tööle palgata;
- Kohaliku omavalitsuse töötajana vajaksin ise rohkem töökoormuse ülevaatamist, et rohkem pühenduda igale juhtumile ja minna enam süvitsi;
- Omavalitsus vajaks spetsiaalse koolituse läbinud spetsialisti. Üks sotsiaaltöötaja KOV-is ei suuda süvitsi tegeleda kõigi valdkondadega sh. ennetustööga vajalikul määral;
- Maapiirkondades on erialaspetsialiste ebapiisavalt;
- Meid, sotsiaaltöötajaid, peaks olema rohkem, et jõuaks kõikide asjadega tegelda;
- Neutraalseid nõustajaid oleks vaja koheselt (mitte 1 kuu pärast vägivallajuhtumit);
- Omavalitsuses peaks töötama piisavalt spetsialiste, kellel oleks aega selliste probleemidega tegeleda. Tavaliselt on tööl üks spetsialist, kes tegeleb vähemalt kolme valdkonnaga ja kuhjub paberitöösse, reaalseks tööks ja ennetustööks aega ei jää;
- Perevägivallajuhtumid võtavad suure osa tööajast, nendega tegelemine vajab delikaatsust, info liikumine on puudulik, kui koheselt on mingit infot vaja, siis seda pole võimalik pere või isiku aitamiseks saada;
- Rohkem spetsialistidest meeskondi;

- Olen omavalitsuse hallatava asutuse töötaja ja näen, et KOV spetsialistid teevad oma tööd suure pühendumusega, kuid kahjuks on nad ülekoormatud. Nende töökoormust tuleks vähendada personali juurde palkamisega;
- teemale spetsialiseerunud sotsiaaltöötaja töölevõtmine, töövahenditega (auto, telefon) kindlustamine;
- Inimesi juurde, sest maapiirkondades on 1 lastekaitse, 1 sotsiaaltöötaja. Ja enamasti "kustutatakse tuld". Ennetamisega ei ole võimalik tegeleda. Arvan, et selleks peaks olema eraldi töötaja või tulema maakonniti.

Kokkuvõtteks: Täiendava personali/spetsialistide vajaduse tõid välja 24 vastajat. Vastajad rõhutasid eelkõige seda, et kuna sotsiaaltöötajaid on vähe ning perevägivalda juhtumitega tegelemine võtab palju aega, siis vägivalda ennetustegevusega ei ole võimalik tegeleda.

Kindlasti on see probleem omavalitsuse peamiseks nõrkuseks. Eriti väiksemates omavalitsustes ei ole rahalist võimekust sotsiaaltöö spetsialiste täiendavalt tööle võtta.

3. ootus – OMAVALITSUSTELE RESSURSSE PEREVÄGIVALLA ENNETUSEKS

- Aktiivsemat politsei poolset järelvalvet ja ennetustööd. Valdadel ei ole piisavalt vahendeid politseitöö tasustamiseks;
- Perenõustaja teenuse korraldamist omavalitsuse poolt;
- KOV-i sotsiaaltöötajal ja lastekaitse spetsialistidel on töökoormused väga suured
- Kõigil, kellel on kokkupuuteid perevägivalda juhtumitega peaks olema juhend, kuidas toimida, kelle poole pöörduda jms.
- Omavalitsus peaks palkama kõrgema palgaga spetsialiste, et nad leiaksid motivatsiooni selleks masendavaks tööks;
- Lastekaitse spetsialisti ja valdadesse tugiisikuid;
- Lastekaitse töötajaid ja sotsiaaltöötajaid (spetsialiseerunud) peaks olema palju rohkem, sest omavalitsuse sotsiaaltöötajate töökoormus on ületanud igasuguse piiri;
- Nõustamisteenuse rahastamist omavalitsuselt;
- Rahalist ressursi rohkem, et saata pereliikmeid spetsialistide juurde;
- Olen arusaamisel, et kohalik omavalitsus ei ole võimeline ennetama perevägivalda, sest puuduvad ressursid selleks, et leida nõustajaid ja psühholooge. Samuti on väga raske vägivalda juhtumitele jälile saada kui just politseid ei teavitata;
- On olemas teenusepakkujad perenõustajate ja psühholoogide näol ja head töötulemused, vallalt ootaks rahalist toetust MTÜ-dele, et inimestele vajalikud teenused saaksid jätkuda;
- Perenõustaja ja psühholoogi teenuse kättesaadavus, nii piirkonnas mõistlikkus kauguses kui ka rahaliselt;
- Perenõustajaid on väga vaja, sest neil on omad meetodikad, kuidas juhtumeid lahendada.

Kokkuvõtteks: Omavalitsuse ebapiisavat ressursi tõid välja 20 vastajat. Ressursipuudus on tihedalt seotud eelmise probleemiga – personali vähesusega. Põhiliselt näitasid sotsiaaltöötajate vastused olukorra komplitseeritust, omavalitsustel ei jätku vahendeid, et suunata vägivalla ohvreid ja vägivallatsejaid kompetentsete nõustajate juurde ja omavalitsustel ei jätku vahendeid, et kaasata spetsialiste, kes oleksid suutelised tegelema perevägivalda ennetusega ja – tõkestamisega.

4. ootus – TAUSTAINFO RISKIPEREDE KOHTA

- Sotsiaaltöötajad vajaksid tunduvalt enam infot abivajajate kohta;
- Ennetustegevuseks puuduvad tingimused (ilma vajaliku infota ei ole võimalik perevägivalda ennetada);
- Info kiirem ja sujuvam levik omavalitsuses;
- Info kiirem vahetamine erinevate spetsialistide vahel;
- Info liikumine on oluline, mitte viitama pidevalt isikuandmete kaitse vajadusele;
- On vaja saada kogukonnalt õigeaegselt informatsiooni, et saaks sekkuda;
- Meedia peaks ennetustööd positiivselt kajastama;
- Koolis suurem ennetustöö vägivalla märkamiseks ja sellele reageerimise võimalustest;
- Regulaarsed kohtumised juhtumite aruteludeks;
- Info perede kohta, kes on vägivalla riskiga, on puudulik;
- Vaja on koostöövõrgustiku vahel kindlaid kokkuleppeid, kes ja kuidas abistab.

Kokkuvõtteks: Taustainfo vähesust või info puudumist tõid esile 15 sotsiaaltöötajat. Taustainfo puudumine pärsib ennekõike sotsiaaltöötajate ennetustööd riskiperelega.

5. ootus – PARANDADA SPETSIALISTIDE OMAVAHELIST KOOSTÖÖD

- Omavalitsuselt oodatakse abi koostöövõrgustiku töölerakendamiseks ja spetsialistide kaasamist (jurist, perelepitaja, psühholoog jne);
- Erinevad ametkonnad peavad tegema rohkem juhtumite lahendamiseks ümarlaudu;
- Täiendavate institutsioonide loomine, näiteks vägivaldsete meeste varjupaigad;
- Rohkem teenuseid, kuhu vägivalla ohver suunata;
- Tegelemine peaks olema riiklikult reguleeritud. Ma ei kujuta ette, et kes on perevägivalda ennetuse spetsialist? Kasvatus algab sünnimomendist;
- Tugiteenused koolides, linna psühholoog, psühhiaater, perenõustaja, pereterapeudi kaasamine koostöösse jne.

- Perevägivald juhtumid vajavad sageli kiiret sekkumist ja eriaspetsialistide juurde suunamist. Kahjuks maal tunnevad kõik kõiki ja nendest teemadest rääkida eriti ei taheta;

Kokkuvõtteks: Spetsialistide sujuvama ja tulemuslikuma koostöö vajaduse tõi välja 13 vastajat. Eelkõige oodatakse omavalitsustelt impulssi spetsialistide koostööks. Koolid ja lasteaiad on omavalitsuse asutused, mistõttu on omavalitsusel lihtsam motiveerida koole ja lasteaedu koostööle omavalitsuse sotsiaaltöötajatega ja lastekaitse spetsialistidega.

6. ootus – SOTSIAALKORTEREID VÄGIVALLA OHVRITELE

- Vägivallajuhtumite rahustamiseks oleks vaja eraldi elamispindasid ohvritele;
- Eriolukordade puhul peaksid ohvrid saama kasutada sotsiaalkorterit ja tugiisiku teenuseid;
- Omavalitsused peaksid kindlustama kiirema võimaluse majutada vägivald ohvrid, tavaliselt naine ja lapsed omaette sotsiaalpinna, mitte suunama neid naiste varjupaikadesse;
- Vajadusel erakorralist rahalist toetust vägivald ohvritele;
- Enam sotsiaalkortereid;
- Sotsiaaleluruumid väljaspool ohvri elukohta (omavalitsuste vaheline koostöö).

7. ootus – OMAVALITSUSTE INITSIATIIV SEADUSANDLUSE MUUTMISEKS

- Kohalik omavalitsus saab vägivallatsejaga ainult vestelda ja soovitada nõustamist. Vägivaldseid mehi on ajuti vaja karistada ja märgatavalt. Praegu on nad kindlad, et karistust ei järgne ja jutt on meelest järjekordselt läinud;
- Perevägivald ei ole võimalik muul viisil ennetada kui rohkem tuleb tegeleda meestega;
- Piisavalt tööaega, osapoolte sundkaasamine läbi toimetulekutoetuse ilmajätmise või laste eraldamise abil;
- Selget seisukohta nii omavalitsuselt kui riigilt, et naistevastane vägivald on taunitav ja mitteaktsepteeritav;
- Sotsiaaltöötajal ei ole õigust sekkuda perekonna suhetesse (juttu ei ole lastekaitse spetsialistidest). Ei ole ka piisavalt oskuseid sekkumiseks;
- Võimalus probleemne/tülitsev paar koheselt lahutada, kehtestada lähenemiskeeld sundravi lõpuni.

Kasutatud kirjandus:

1. Eesti elanikkonna teadlikkuse uuring soopõhise vägivalla ja inimkaubanduse valdkonnas. (2014). Sotsiaalministeerium: TNS Emor. – https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/eesmargid_ja_tegevused/
2. Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsioon. Artikkel 3. Istanbul, 11V.2011. www.coe.int/conventionviolence
3. <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/210.htm>
4. Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsioon. Artikkel 3. Istanbul, 11V.2011. www.coe.int/conventionviolence
5. Girshick Lori B., 2009_Transgender Voices: Beyond Women and Men. Publisher: UPNE
6. Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence. World Health Organization 2013
7. Finney A 2004a. Alcohol and intimate partner violence: key findings from the research. Findings 216. UK Home Office March 2004.
<http://rds.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs/04/r216.pdf> <http://www.enu.ee/naistevastane-vagivald/index.php?keel=1&id=586>
8. Ivi Proos. „Kokkuvõtte sotsiaaltöötajate ja lastekaitse spetsialistide ekspertküsitluse (intervjuude) tulemustest“. Tallinn, 2014.
9. justiitsminister allkirjastas istanbuli konventsiooni. (2015) – <http://www.just.ee/et/uudised/justiitsminister-allkirjastas-istanbuli-konventsiooni>
10. Kuritegevus Eestis 2013. Kriminaalpoliitika uuringud 18. Justiitsministeerium
11. Linno, M., Soo, K., & Strömpl, J. (2011). *Perevägivalla levikut soodustavad riskid ja perevägivalla ulatus praktikute hinnangutes*. Tallinn: Justiitsministeerium
12. MacPherson S, 2002. Domestic Violence: Findings from 2000 Scottish Crime Survey. The Scottish Executive Central Research Unit.
<http://www.scotland.gov.uk/Publications/2002/05/14413/1564>).
13. Naistevastane vägivald: kogu euroopa liitu hõlmav uuring. (2013). FRA – Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet. – http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-factsheet_et.pdf
14. Pettai, I.; Kaasik, J. Perevägivald politseistatistika andmetel. Kogumikus: Eesti edu hind. Eesti sotsiaalne julgeolek ja rahva turvalisus. Eesti Entsüklopeediakirjastus 2005
15. Riina Paabo, Karel Aru. Analüütiline ülevaade lähisuhtevägivalla juhtumitest, menetluspraktikast perioodil 2013 12 kuud, PPA analüüsibüroo, 2014
16. Statistikaamet 2009, turvalisuse uuring (OVU), [Kuriteoohvrite uuring 2009](#)
17. UN Secretary General's study on violence against women 2006
18. Vägivalla ennetamise strateegia aastateks 2015–2020. Tallinn 2015. Arvutivõrgus: Vägivalla ennetamise strateegia 2015-2020. Kriminaalpoliitika portaal: <http://www.kriminaalpoliitika.ee/et/vagivalla-vahendamise-arengukava/vagivalla-ennetamise-strateegia-2015-2020>